

AKÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır.

Heydər Əliyev

DIPLOMAT

№ 10 (474) 9 - 15 Mart, Adar sal. il 2022
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

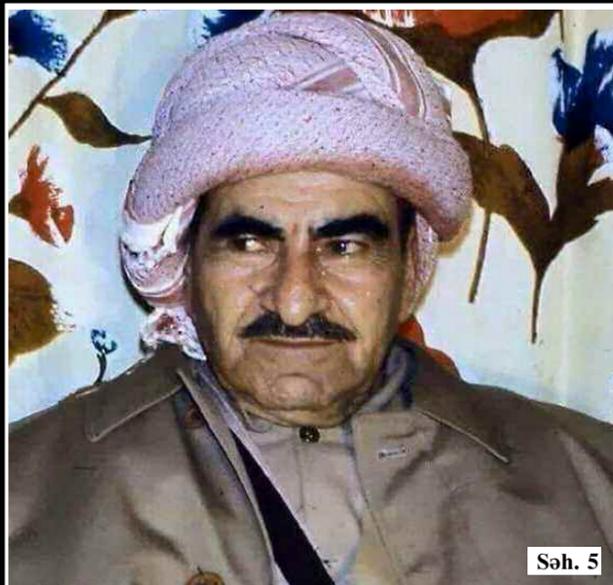
Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasi

Qiyməti: 40 qəpik
Həjaye:

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev bir sıra mühim görüşlər keçirib

Səh. 5

Casusê Sovyetê Sûdaplav: "Barzanî siyasetvanekî jêhatî û qumandarekî bi tecrube bû"

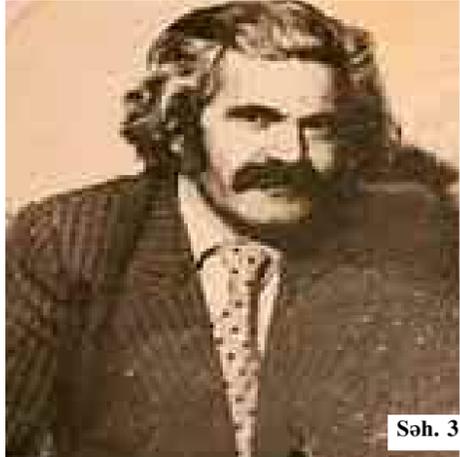
Səh. 8

Wezaretê Derve ya Amerikayê: Amerika geleki giringiyê bi pêgeh û aramiya Herêma Kurdistanê dide

Səh. 8

Serokê Herêma Kurdistanê û serokomarê Tirkîyê rewşa navçeyê gotûbêj kirin

Səh. 3

Qərbi Azərbaycan İcması yazıçı Fərman Kərimzadənin 85 illik yubileyi münasibətilə konfrans keçirmişdir

Səh. 3

DAŞKƏSƏN RAYON İCRA HAKİMİYYƏTİNİN BAŞÇISI ƏHƏD ABİYEV ZAGALI KƏNDİNDƏ VƏTƏNDAŞLARIN QƏBULUNU KEÇİRİB

Səh. 20

Премьер-министр о новом "убийстве чести" в Курдистане

Laçınlıların müvəqqəti məskunlaşdığı Ağcabədi rayonunun Taxta Körpü ərazisində əkin sahələrinin suvarılması işlərinə başlanılmışdır

Səh. 3

"Azərbaycanlılar və kürdlər qardaş xalq, bir ailədir" - GİZLİ TARİX

Səh. 6

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Səh. 7

Li Rojava şəhîdên 12'ê Adarê hatin bîranîn

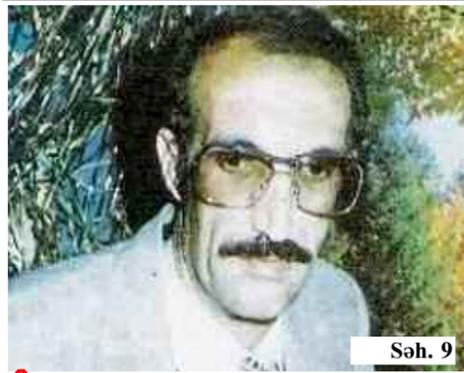
Səh. 10

Qubad Talebanî: Armanckirina Hewlêrê hewlek e bo têkdana ewlehî û aramiyê

Səh. 8

Курдистан: решение иракского суда является неприемлемым

Səh. 19

Səh. 9

İro salvegera koça Mihemed Şêxo ye

Səh. 13

Koçgiri Katliamı (1921)

Səh. 5

HEÇ KƏS KÜRD VƏ AZƏRBAYCAN XALQLARININ BİRLİYİNİ POZA BİLMƏZİ

Səh. 4

QƏHRƏMAN KÜRD XALQI HƏR ZAMAN DAR GÜNDƏ AZƏRBAYCAN XALQINA ARXA VƏ DAYAQ OLMUŞDUR

Prezident İlham Əliyev Böyük Britaniya Baş nazirinin Azərbaycan üzrə ticarət elçisini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev martın 9-da Böyük Britaniya Baş nazirinin Azərbaycan üzrə ticarət elçisi xanım Baronessa Emma Nikolsonu qəbul edib.

Prezident İlham Əliyev bu il Azərbaycanla Böyük Britaniya arasında diplomatik əlaqələrin qurulmasının 30 illiyinin qeyd olduğunu məmnunluqla xatırladı, bu münasibətlə Böyük Britaniyanın Baş naziri Boris Conson tərəfindən ona ünvanlanmış səmimi məktubu xüsusilə qeyd etdi və özünün də Böyük Britaniyanın Baş nazirinə diplomatik münasibətlərimizin 30 illiyi münasibətlə səmimi məktub göndərdiyini dedi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan ilə Böyük Britaniya əlaqələrinin yüksək səviyyədə olduğunu və strateji tərəfdaşlıq zəminində inkişaf etdiyini vurğulayaraq ölkələrimiz arasında qarşılıqlı inam və etimadın olduğunu qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev Böyük Britaniyanın Azərbaycanın əsas ticarət tərəfdaşı və iqtisadiyyatımıza ən böyük sərmayə qoyan

ölkə olduğunu bildirdi, iqtisadi, ticarət əlaqələrinin genişlənməsini, enerji sahəsində əməkdaşlıq və bu sahədə BP-nin ölkəmizdə uğurlu fəaliyyətini xüsusilə vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev Böyük Britaniya şirkətlərinin işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə fəaliyyət göstərməsini, xüsusilə şəhərlərin planlaşdırılması, minalardan təmizləmə və digər sahələrdə uğurlu fəaliyyətini qeyd etdi.

Böyük Britaniya Baş nazirinin Azərbaycan üzrə ticarət elçisi Baronessa Emma Nikolson diplomatik münasibətlərimizin qurulmasının bu il 30 illiyinin qeyd edildiyini məmnunluqla vurğuladı və bu münasibətlə Böyük Britaniya Baş nazirinin dövlətimizin başçısına ünvanlandığı məktuba diqqət çəkdi.

Baronessa Emma Nikolson iqtisadi, ticarət, enerji sahələrində

ölkələrimiz arasında əməkdaşlıq və bu xüsusda BP-nin Azərbaycandakı fəaliyyəti və onun genişləndirilməsi, BP ilə ölkəmizin bərpə olunan enerji sahəsində əməkdaşlığının inkişaf etdirilməsi məsələlərinə toxundu.

İşğal dövründə ermənilərin şəhər və kəndlərimizdəki tarixi, mədəni, dini abidələri və tikililəri vəhşicəsinə dağıtdıqlarını, torpaqlarımızda vandallıq əməlləri

tərətdiklərini deyən Prezident İlham Əliyev işğaldan azad edilmiş ərazilərdə Azərbaycanın daxili imkanlar hesabına həyata keçirdiyi genişmiqyaslı quruculuq prosesi barədə məlumat verdi. Həmin ərazilərdə, ilk növbədə, infrastrukturun yaradılması, yollar, elektrik enerjisi, minalardan təmizləmə istiqamətində intensiv fəaliyyətin aparıldığını bildirdi.

Prezident İlham Əliyev ölkəmizin enerji siyasətində bərpə olunan enerjiyə xüsusi əhəmiyyət verildiyini, artıq bir çox xarici şirkətlərlə bu sahədə əməkdaşlığın qurulduğunu deyərək BP ilə də enerji sahəsindəki ənənəvi əməkdaşlığa əsaslanaraq bərpə olunan enerji sahəsində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin vacibliyini vurğuladı.

Söhbət zamanı, ölkələrimiz arasında iqtisadi, ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi, təhsil, mədəniyyət və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

Görüşdə regional məsələlər və Ukrayna ətrafında cərəyan edən hadisələr müzakirə olundu.

Prezident İlham Əliyev İranın yol və şəhərsalma nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev martın 11-də İran İslam Respublikasının yol və şəhərsalma naziri, Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikası arasında iqtisadi, ticarət və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə

likası arasında yeni kommunikasiya bağlantılarının yaradılması haqqında Anlaşma Memorandumunun önəmi vurğulandı. Bu, dostluq əlaqələrimizin təzahürü kimi dəyərləndirildi və onun imzalanmasının yeni nəqliyyat yollarının açılmasına xidmət

Dövlət Komissiyasının həmsədri Rüstəm Qasiminin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib. Nazir və Dövlət Komissiyasının həmsədri Rüstəm Qasimi İran Prezidenti Seyid İbrahim Rəisinin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev İranın dövlət başçısının salamlarına görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Seyid İbrahim Rəisiyə çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə bölgədə yaranmış yeni realılıqların əməkdaşlıq üçün yaxşı imkanlar yaratdığı qeyd edildi. Xüsusilə nəqliyyat sahəsində bu gün imzalanacaq Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İran İslam Respublikası Hökuməti arasında İran İslam Respublikasının ərazisindən keçməklə Azərbaycan Respublikasının Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu ilə Naxçıvan Muxtar Respub-

licasına əminlik ifadə olundu. Yeni dəhlizin həm nəqliyyat, həm də elektrik enerjisi üçün önəmli bir beynəlxalq dəhliz olacağı qeyd edildi. Vurğulandı ki, bu gün Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin bir qolu olacaq yeni nəqliyyat yolunun işə salınması istiqamətində çox mühüm addımlar atılır və bu, həm Şərqi-Qərbi, həm də Şimal-Cənub istiqamətlərində əməkdaşlıq üçün gözəl zəmin yaradacaq.

Görüşdə İran şirkətlərinin işğaldan azad edilmiş ərazilərdə işə başlamalarından məmnunluq ifadə olundu.

Söhbət zamanı Azərbaycan və İran arasında nəqliyyat sahəsində ikitərəfli əməkdaşlığın həm ölkələrimiz, həm bölgə üçün, həm də beynəlxalq səviyyədə önəmi bildirildi. Bu baxımdan aviareyslərin həyata keçirilməsinin əhəmiyyəti vurğulandı.

Prezident İlham Əliyev Gürcüstanın ədliyyə nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev martın 11-də Gürcüstanın ədliyyə naziri Rati Breqadzenin başçılıq

Söhbət zamanı Azərbaycanın və Gürcüstanın Ədliyyə nazirlikləri arasında ədliyyə naziri Rati Breqadzenin başçılıq təcrübə mübadiləsinin aparılmasının

etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

Görüşdə Azərbaycanla Gürcüstan arasında dostluq əlaqələrinin müxtəlif istiqamətlərdə, o cümlədən nəqliyyat, enerji, ticarət sahələrində uğurlu inkişaf etdiyi bildirildi.

əhəmiyyətinə toxunuldu.

Rati Breqadzenin ölkəmizə səfərinin və səfər çərçivəsində nazirliklər arasında imzalanmış Əməkdaşlıq Memorandumunun bu sahədə əlaqələrin genişləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminlik ifadə olundu.

Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Prezident İlham Əliyevə zəng edib

Martın 14-də Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə zəng edib. Söhbət zamanı Cənubi Qafqazda post-münaqişə dövrü, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında təmaslar və normalaşma prosesi, o cümlədən kommunikasiyaların açılması və sərhədlərin delimitasiyası məsələləri müzakirə edildi.

Dövlətimizin başçısı Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin nor-

mallaşdırılması üçün göstərdiyi səylərinə görə Prezident Şarl Mişelə təşəkkürünü bildirib.

Prezident Şarl Mişel qeyd edib ki, Avropa İttifaqı Cənubi Qafqazda sabitliyi, sülhü və çiçəklənməni dəstəkləməkdə davam edəcək.

Söhbət zamanı, həmçinin Ukraynadakı son hadisələrin inkişafı və bunun Cənubi Qafqazda regional təhlükəsizliyə mümkün təsiri məsələləri də müzakirə olundu.

DAŞKƏSƏN RAYON İCRA HAKİMİYYƏTİNİN BAŞÇISI ƏHƏD ABİYEV ZAĞALI KƏNDİNDƏ VƏTƏNDAŞLARIN QƏBULUNU KEÇİRİB

Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Abiyev rayonun hüquq-mühafizə orqanlarının, idarə, müəssisə və təşkilat rəhbərlərinin iştirakı ilə Zağalı kəndində vətəndaşların səyyar qəbul-görüşünü keçirib.

bu qlobal təhlükəni az itkilərlə dəf etməyə nail olmuşdur. Həmçinin 44 günlük Vətən müharibəsində Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə şanlı ordumuzun torpaqlarımızı işğalçılardan təmizləməsi və azad olunmuş

olan Zağalı kəndi ərazisində aparılan abadlıq-quruculuq işlərindən, kəndin qazlaşdırılmasından, ötən ilin 24 dekabr tarixində Prezident cənab İlham Əliyevin 60 illik yubileyi münasibətilə açılışı qeyd olunmuş 35/6 kV-luq "Zağalı" elektrik yarımstansiyasının istismara verilməsindən və qarşıda duran vəzifələrdən danışıb.

Daha sonra sakinlərin müraciətləri dinlənilib. Kənd sakinləri müraciətlərində kənddaxili yolların təmiri, işlə təmin olunma və digər şəxsi məsələlərin həllinə köməklik göstərilməsini xahiş ediblər.

Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Abiyev səslənən problemlərin qısa zamanda aradan qaldırılması istiqamətində müvafiq tapşırıqlar verib. Bəzi müraciətlər yerində həllini tapıb. İcra strukturunun fəaliyyət dairəsinə aid olmayan müraciətlər isə qeydiyyatı alınaraq müvafiq qurumlara göndərilməsi üçün nəzarətə götürülüb.

Kənd sakinləri respublikamızda və eləcə də rayonda gedən abadlıq-quruculuq, əsaslı yenidənqurma işlərinə, o cümlədən vətəndaşların müraciətlərinə göstərilən həssas münasibətə görə Prezident cənab İlham Əliyevə minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Keçirilən görüşdə Əhəd Abiyev diqqətə çatdırıb ki, pandemiya dövrünün yaratdığı çətinliklərə baxmayaraq, məhz Prezident cənab İlham Əliyevin müdrik təşəbbüsləri ilə həyata keçirilən uğurlu daxili və xarici siyasət nəticəsində ölkəmiz

ərazilərdə başlanmış nəhəng quruculuq işləri həmin uğurlu siyasi kursun nəticəsidir.

Əhəd Abiyev giriş nitində Daşkəsəndə icra olunan layihələrdən, eyni zamanda turizm imkanları böyük

"Gəncə Qalası" ticarət mərkəzinin açılışı olub

"Gəncə Qalası" ticarət mərkəzinin "Bazaar mall" hissəsinin açılışı baş tutub. Açılış mərasimində Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov, Türkiyənin Gəncədəki Baş konsulu Zeki Öztürk, YAP Gəncə şəhər təşkilatının sədri Ramil Orucov, "Gəncə Qalası" ticarət mərkəzinin rəhbərliyi, ictimaiyyət nümayəndələri və şəhər sakinləri iştirak ediblər.

Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov "Gəncə Qalası" ticarət mərkəzinin açılışı münasibətilə şəhər sakinlərini təbrik edib. Şəhər rəhbəri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın Gəncəyə göstərdikləri diqqət və qayğıdan, habelə sahibkarlığın inkişafına verilən dəstəkdən söz açıb. O qeyd edib ki, bu gün ölkəmizdə sahibkarlığın inkişafına xüsusi diqqət göstərilir və həyata keçirilən uğurlu siyasət nəticəsində özəl sektor inkişaf etməkdədir. Niyazi Bayramov fürsətdən istifadə edərək, tədbir iştirakçılarına qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibətilə təbrik edib.

Türkiyənin Gəncədəki Baş konsulu Zeki Öztürk də öz növbəsində Gəncə şəhər sakinlərini və ticarət mərkəzinin rəhbərliyini "Bazaar mall"un açılışı və Novruz bayramı münasibətilə təbrik edib.

"Gəncə Qalası" ticarət mərkəzinin açılışı münasibətilə tədbir iştirakçılarına maraqlı və əyləncəli, Novruz əhvali-ruhiyyəli şou-proqram təqdim olunub.

Daha sonra "Bazaar mall"a tanışlıq baş tutub. "Gəncə Qalası" ticarət mərkəzinin bu hissəsində kənd təsərrüfatı

məhsullarının satışı həyata keçiriləcək. Burada 200-dən çox rəf və mağaza fəaliyyət göstərəcək. "Bazaar mall"ın mərkəzi hissəsində 140 rəf meyvə və tərəvəz, 30-a yaxın rəf isə ağırtı məhsullarının satışı üçün ayrılıb. Burada 30 et dükkanı və 20-yə yaxın müxtəlif növ mağaza mövcuddur.

Qeyd edək ki, Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin təşəbbüsü ilə burada Novruz yarmarkası da təşkil olunub. Yarmarkada müəyyən olunmuş münasib qiymətlərlə məhsullar sakinlərə təqdim olunur. Yarmarka aprel ayının 1-dək davam edəcək.

Məlumat üçün bildirik ki, burada 600

"Bazaar mall"un daxilindəki "Sehrli təndir" adlı çörək dükanında ənənəvi təndir çörəyi ilə yanaşı, Gəncə kətəsi və müxtəlif növ şirniyyatlar alıcılara təqdim olunur. Burada "Nargilə" adlı ailəvi kafe, gül və sənətkarlıq dükanları mövcuddur.

Alıcıların rahatlığını təmin etmək üçün "Bazaar mall"un zirzəmi (-1) hissəsində 150-160 avtomobillik dayanacaq inşa edilib. Yuxarı mərtəbəyə qalxmaq üçün lift və eskalatorlar quraşdırılıb.

nəfər işlə təmin olunması nəzərdə tutulur. Hazırda 300 nəfər işlə təmin edilib ki, onlar arasında da üstünlük şəhid ailələri və qazilərə verilib.

Xatırladaq ki, "Gəncə bazarı", yaxud "kolxoz bazarı" adı ilə tanınan bazar müəyyən səbəblərdən sökülmüş və yerində Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin təşəbbüsü ilə yeni müasir standartlara cavab verən ticarət mərkəzi inşa edilmişdir.

Laçınlıların müvəqqəti məskunlaşdığı Ağcabədi rayonunun Taxta Körpü ərazisində əkin sahələrinin suvarılması işlərinə başlanılmışdır

Əkin sahələrinin suvarma suyuna olan təminatın yaxşılaşdırılması kənd təsərrüfatının inkişafını şərtləndirən əsas amillərdəndir. Bu məqsədlə Laçın rayonu üzrə də bu istiqamətdə ardıcıl tədbirlər görülür. Tədbirlər planına uyğun olaraq, cari ilin ötən dövrü ərzində ərazidəki suvarma kanallarında xeyli lildən təmizlənmə işləri aparılmış, su ötürücü nasos stansiyalarında təmir işləri başa çatdırılaraq xidmət üçün

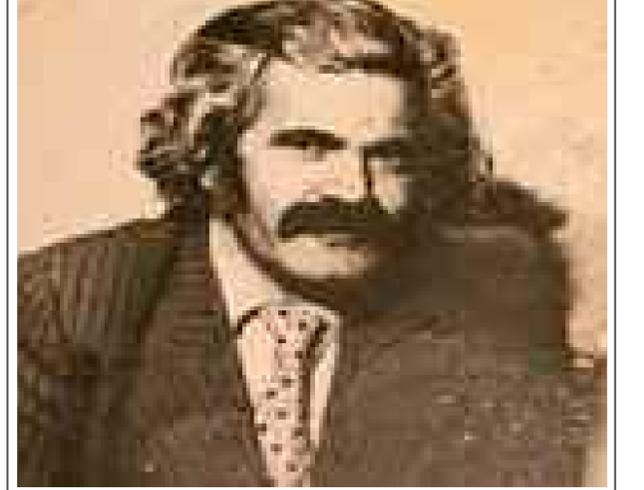
yararlı vəziyyətə gətirilmişdir. Eyni zamanda, cari ilin təmir planında 125 ədəd hidrotexniki qurğu, 17 ədəd nasos stansiyası təmir olunmuş, ərazidəki Fingə-1 obasına çəkilmiş torpaq macəralı kanalda su itkisinin qarşısını almaq üçün kanalın 950 metr hissəsinə beton üzülük çəkilmişdir.

Laçın Rayon İcra Hakimiyyətinin rəhbərliyi tərəfindən mütemadi olaraq rayon sakinlərinin, eləcə də fermer və sahibkarların suvarma suyuna olan tələbatının vaxtında ödənilməsi nəzərdə saxlanılır. Vaxtaşırı olaraq sakinlərin suvarma suyundan səmərəli istifadəsi məqsədilə aidiyyəti qurumların rəhbərləri ilə birlikdə məsləhətləşmələr aparılaraq, suvarma dövründə suyun ədalətli bölgüsü barədə onlara müvafiq tövsiyələr verilir. Hazırda Laçın Suvarma Sistemləri İdarəsinin balansında 12600 hektar suvarılan sahə mövcuddur. Bu sahələr əsasən çoxillik yem bitkiləri, qismən taxıl, həmçinin 450 hektarı həyətəyən sahə, 80 hektarı isə meyvə-tərəvəz və bostan bitkilərindən ibarətdir. Ötən ildə 11310 hektar sahədə 3.5 dəfə olmaqla, sahələrdə suvarma işləri aparılmış, hazırda suvarma işləri davam etdirilməkdədir.

Qərbi Azərbaycan İcması yazıçı Fərman Kərimzadənin 85 illik yubileyi münasibətilə konfrans keçirmişdir

Azərbaycan Qaçqınlar Cəmiyyəti və Qərbi Azərbaycan İcması Qadınlar Şurasının təşəbbüsü ilə 06.03.2022-ci il tarixdə Zoom proqramı vasitəsi ilə görkəmli yazıçı Fərman Kərimzadənin 85 illik yubileyinə həsr olunmuş konfrans keçirilmişdir.

Konfransı giriş sözü ilə açan AQC və QAI sədri,

millət vəkili Əziz Ələkbərli tədbir iştirakçılarına salamlamış, konfransın keçirilməsinin təşkilatçısı olan Qərbi Azərbaycan İcması Qadınlar Şurasının bütün üzvlərinə, Şuranın sədri, Əməkdar mədəniyyət işçisi, şairə-publisist Telli xanım Pənahqızıya təşəkkür etmişdir.

Əziz Ələkbərli yazıçı Fərman Kərimzadənin yaradıcılığı və şəxsiyyəti barədə ümumi məlumat verdikdən sonra sözü AQC və QAI Qadınlar Şurasının sədri Telli Pənahqızıya vermişdir.

Daha sonra filologiya elmləri doktoru, professor Almaz Ülvi (Binnətova) Fərman Kərimzadə yaradıcılığı haqqında geniş məruzə ilə çıxış etmişdir.

Məruzədən sonra konfrans iştirakçılarının çıxışları dinlənilmişdir. Millət vəkili Hikmət Babaoğlu Fərman Kərimzadə yaradıcılığına Qərbi Azərbaycan İcmasının diqqətini yüksək qiymətləndirmiş, sovet dövründə milli düşüncəli Azərbaycan gəncliyinin formalaşmasında Fərman Kərimzadə əsərlərinin əhəmiyyətli rol oynadığını və gələcəkdə də oynayacağına tamamilə əmin olduğunu bildirmişdir.

Konfransın işinə Türkiyənin İqdir şəhərindən qoşulan İğdir Azərbaycan Dil, Tarix və Mədəniyyət Birliyini Yaşatma və Dəstəkləmə Dərnəyinin sədri Ziya Zakir Acar əslən İrəvanın Sərdarabad mahalının Canfida kəndindən olduğunu və Fərman Kərimzadə kimi, onun ata-babalarının da eyni deportasiya və soyqırımı taleyi yaşadıklarını söyləmişdir. O, İqdirilər arasında Fərman Kərimzadənin "Qarlı aşırım" əsərinin geniş yayıldığını, Abbasqulu bəyin, Kərbəlayı İsmayılın, Qəmlonun qohum-əqrəbalarının indi də bu bölgədə yaşadıklarını bildirmişdir.

Tədbirə qoşulan Şeyx Əbdül Mahmudov Fərman Kərimzadənin kinematoqrafiya sahəsindəki fəaliyyətindən, "Axırıncı aşırım" filminin çəkilişi ilə bağlı xatirələrindən bəhs etmiş, konostudiyada onunla işlədiyi illəri ömrünün ən əziz illəri hesab etdiyini söyləmişdir. O, Fərman Kərimzadə, Alim Qasımov və başqaları ilə birgə Vedibasər mahalına səfərlərindən danışıb.

Konfransın işində iştirak edən folklorşünas alim Əli Şamil 1988-ci il hadisələrini xatırladaraq, həmin ilin mayında Vedibasər mahalının Şirazlı kəndinə erməni daşnaklarının hücumundan sonra Fərman Kərimzadənin rayona gedib, hadisələrin şahidlərini götürüb Bakıya, Moskvaya apardığını xatırlatmış, yazıçının həmin dövrdə necə həyəcanlı günlər yaşadığı barədə bəhs etmişdir.

Daha sonra Azadə Novruzova, Binnət Əsgər, Sona Çərkəz, Şəmsiyyə Mustafayeva Fərman Kərimzadənin şəxsiyyəti və əsərləri barədə çıxış etmiş, təkliflərini vermiş, yazıçının 85 illik yubiley tədbirlərini il boyu davam etdirməyin zəruriliyini qeyd etmişlər.

Tədbirin sonunda yazıçı Fərman Kərimzadənin qızı Qəmər Kərimzadə çıxış etmiş, tədbirin təşkilatçılmasına və iştirakçılarına dərin təşəkkürünü bildirmişdir.

Əziz Ələkbərli,
Milli Məclisin deputatı

QƏHRƏMAN KÜRD XALQI HƏR ZAMAN DAR GÜNDƏ AZƏRBAYCAN XALQINA ARXA VƏ DAYAQQ OLMUŞDUR

Kürd xalqının əfsanəvi lideri, general Molla Mustafa Barzaninin ölümündən 43 il ötdü

Müsaibim 1946-cı ildə Pişəvəri ilə birlikdə Azərbaycanca-

Əmrəl Ləhrudi na gələn, hazırda ADF-si MK-sının sədri Əmrəl bəy Ləhrudidir.

-Əmrəl müəllim, xahiş edirik Molla Mustafa Barzani haqqında xatirələrinizi danışsınız.

-Molla Mustafa Barzaninin qəhrəmanlığı haqqında, istər o tayda, istərsə də bu tayda çox eşitmişdim.O, bütün döyüşlərdən qalib çıxırdı, çünki onun peşmərqələri könüllü ona qoşulmuşdular və hamısı da çalışırdı ki, ondan qabaq döyüş meydanına atılsın. Onların bu cür döyüş taktikası hər zaman düşməni qaçmağa məcbur edirdi. Peşmərqələr ölümü özlərinə şərəf bilirdilər.

SSRİ-nin xəyanətindən sonra Pişəvəri Molla Mustafa Barzanini eşitmədi Bakıya gəldi və gəldiyi gündən də gəlməyinə peşman olmuşdu. Geri qayıtmaq planı üzərində işləyib partizan hərəkəti başlatmaq istəyirdi. Ona görə Mahabada adam göndərdi. Lakin, gec idi. Molla Mustafa Barzani 1947-ci ildə Təbrizdə olan Sovet konsulluxanasına müraciət edir, silahlı mübarizəsini davam etdirmək üçün məsləhətləşmələr aparır. Səfirin müavini -vitse konsul Nuriyev məsləhət görür ki, işdən keçib, daha silahlı mübarizə vaxtı deyil, bu məsələnin üzərindən keçməyə çalışsın.Bu xatirəni mənə konsulxanada Molla Mustafa Barzani ilə görüşən bir yoldaş söyləmişdi. Molla Mustafa Barzani çox çətinliklərlə rastlaşmışdı. İran Kürdüstanından İraq Kürdüstanına, İraq Kürdüstanından Türkiyə Kürdüstanına, oradan da yenə İran Kürdüstanına keçmiş və Araz çayını keçib Naxçıvana gəlir. Orada onu çox gözəl və səmimi qarşılayırlar, yer verirlər. Bir neçə gündən sonra peşmərqələri ilə birlikdə Bakıya gətirirlər.Bir müddətdən sonra onları Özbəkistanına göndərirlər.

Bakıda olarkən, onun dostu Qulam Danişkan Molla Mustafa Barzani haqqında gözəl xatirələr söyləyirdi.Bir xatirəsində o deyirdi:

Bir gün Mir Cəfər Bağirov hamımızı qonaq çağırmışdı.

Molla Mustafa Barzani də həmin qonaqlıqda iştirak edirdi.Masanın üstünə hər cür ləziz xörəklər düzülüşdü. Hamı yeməyə başladı, Molla Mustafa Barzani isə əlini yeməyə uzatmadı. Bunu gören Mir Cəfər Bağirov soruşdu ki, bu gözəl xörəklərdən nə üçün yemirsən?

Molla Mustafa Barzani cavab verir ki, peşmərqələr azuqə sarıdan çətinlik çəkirlər, onların rahatlığı olmadan mən yemək yeyə bilmərəm,yemək boğazımdan keçməz.

Qulam Yəhya deyirdi ki, həmin günü bütün azuqələrdən hazırlayıb peşmərqələrə apardılar. Molla Mustafa Barzaninin o hərəkətinə görə bütün peşmərqələri geyim-keçimlə də təmin etdilər. Molla Mustafa Barzaninin mərdliyi, kişiliyi, qəhrəmanlığı gözümün qabağındadır. Öz gördüklərimdən başqa Qulam Yəhya da onun haqqında çox əhəmiyyətli xatirələr söyləyirdi.

-Əmrəl müəllim, Qulam Yəhya kim idi?

-Qulam Yəhya Zəncan cəbhəsinin danışkanı idi. 1945-ci ildə Azərbaycan Demokratik Fırqəsi MK-nın üzvü idi. Hərbi nazirin müavini sayılırdı. Zəncan cəbhəsinin komandanı, fərmandarı idi. İran qoşunlarında Zülfüqari bandasının dəstələri ilə vuruşurdu, bir addım da geri çəkilmirdi. O da Molla Mustafa Barzani kimi qorxmaz, qəhrəman, sözünün üstündə duran adam idi. İrandan gələn mühacirləri yerləşdirmək ona həvalə edilmişdi. Azərbaycanın 30 rayonunda mühacirlər yer-

ləşdirilmişdir. Bu iş bilavasitə bir il çəkdi. 1959-cu ildə Azərbaycan Demokratik Fırqəsinin sədri seçildi, 1985-ci ilə qədər o vəzifədə qaldı, sonra dünyasını dəyişdi. Mən Gəncədə olduğum üçün Molla Mustafa Barzanini Bakıda görə bilmədim.Onu ancaq 1955-ci ildə Moskvada Partiya Məktəbində gördüm. Məni və Muxtar Dudəkani adında bir firqə kadrosunu firqə göndərmişdi, orada oxuyurdum. Məktəbimiz Minsk meydanına yaxın yerdə yerləşirdi. Biz məktəbin ikinci mərtəbəsində dərs keçirdik. Tənəffüsə çıxanda gördüm ki, Molla Mustafa

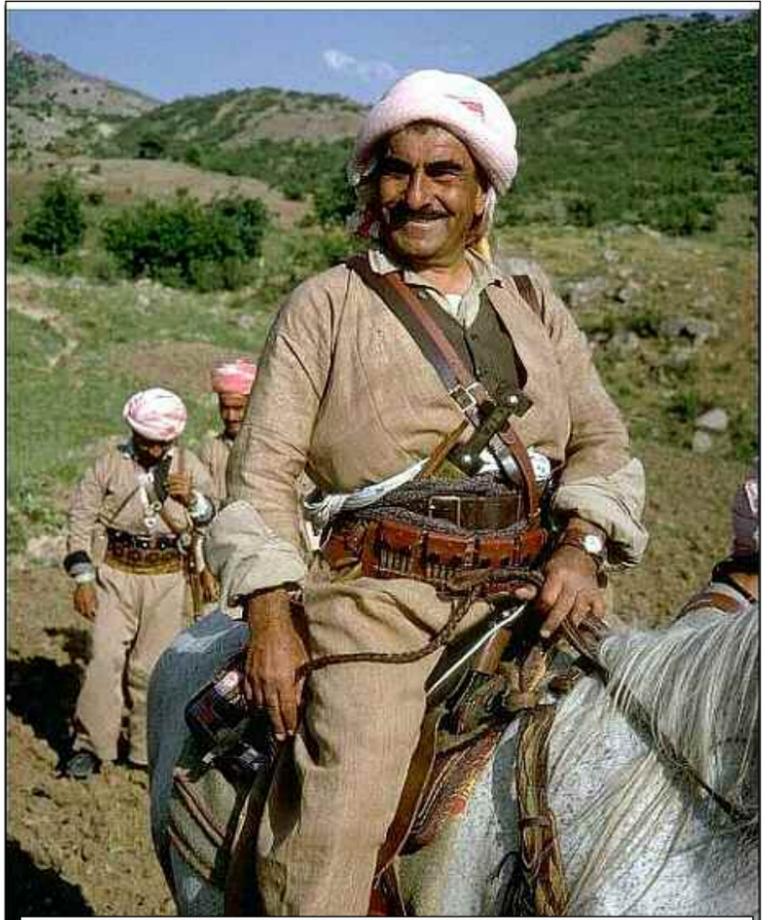
Barzani dəhlizin o biri başında durub. Onun qəhrəmanlığı haqqında o qədər danışmışdılar ki, görün kimi tanıdım.Əlində uzun bir qəlyan var idi, onu tütülədi. Molla Mustafa Barzani tək oxuyurdu, onunla fərdi qaydada məşğul olurdular. Müəllim və dilmancı onunla tək bir otaqda bütün fənlər üzrə dərs keçirdilər. Bir tələbə olaraq onu hər tərəfli bir diplomat kimi hazırlayırdılar. Üç il biz partiya məktəbində oxuduq.

- Əmrəl müəllim, bu üç ildə dəyərli bir xatirə yadınızda qalıbmı?

-Birinci əsas xatirəm odur ki, Molla Mustafa Barzani hər gün dərsdən sonra saat 4-5-də Moskvanın Qorki küçəsi ilə paralel bir küçə vardı, o küçə ilə 4-5-saat piyada gəzərdi və bir böyük dürbin də həmişə çiynində olardı. Bir dəfə biz ondan soruşduq ki, bir belə piyada gəzirsən, bəs dürbin nəyine lazımdır? O, dedi ki, dürbin mənim cəbhə yoldaşımdır, ona görə də onu hər zaman özümə gəzdirirəm. Piyada gəzməyimin səbəbi də odur ki, mən mütləq Kürdüstan dağlarına gedib inqilabi mübarizəni davam etdirəcəyəm. Bu dürbin də o mübarizədə əvvəlcə olduğu kimi indi də yaxın köməkçim olacaqdır. Gəzməyim isə ona görədir ki, burada ayaqlarım tutulmasın, dağlarda düşməne qarşı döyüşən zaman titrəməsin, qüvvədən düşməsin, möhkəm olsun. İkinci xatirəm odur ki, Minski küçəsində ona 6 otaqlı bir ev vermişdilər. Demək olar ki, o ev Molla Mustafa Bar-

nəfər partiya məktəbində oxuyurdular. Onların hamısı cavan oğlanlar idilər. Onlardan çoxu həmin məktəbdə dərs deyən cavan qızlarla evləndilər.

Molla Mustafa Barzani ailəsi ilə o qəsrə yaşamağa başlayır. O, 1963-cü ilə qədər Ə.Qasiminin müşaviri olur. 1963-cü ildə Ə.Qasimiyə qarşı general Arif

Molla Mustafa Barzani

Əbdülkərim Qasiminin dövlət çevrilişindən sonra Bəsrədən böyük bir gömi göndərdilər, İraqdan mühacir düşmüş peşmərqələri geri dəvət etdilər. Onlar gedən zaman evləndikləri qadınları da özləriylə bərabər apardılar.

qardaşları üsyan qaldırırlar və hakimiyyəti ələ alırlar. Onlar kürd xalqına qarşı da çıxırlar.Ona görə də Molla Mustafa Barzani ətrafı ilə birlikdə dağlara çəkilir, Kürdüstanda öz iqamətgahını bərqərar edir. Bu mənim eşitdiyim və bildiyim dəqiq məlumatlardır.

Moskvada oxuyan peşmərqələrdən birinin adı dəqiq yadımdadır, adı Əli idi. O, şəkil çəkən idi. Bütün ləvazimatı var idi. Mən də bir fotoaparat aldım. Əli bu işdə mənə yardımçı oldu. O vaxtan mən də həvəskar oldum.

Onların indi harada olmasından, yaşayıb-yaşamamasından xəbərim yoxdur. Əgər sağ-salamatdırlarsa buradan onlara salam söyləyirəm. Molla Mustafa Barzani doğrudan da Kürdüstana getdi və dünyasını dəyişən günə qədər mübarizəsini davam etdirdi və mən çox şadam ki, oğlu Məsud Barzani cənabları onun mübarizəsini davam etdirdi və ölməz Molla Mustafa Barzaninin arzularını həyata keçirdi.Bu müqəddəs işdə onlara, kürd xalqına böyük müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

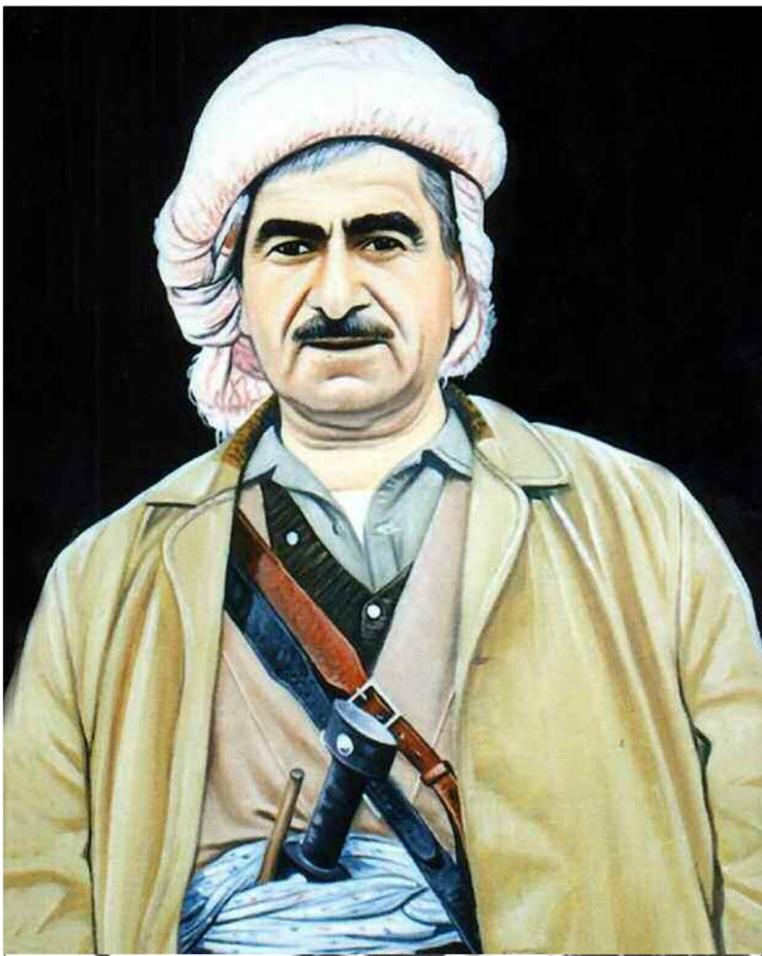
Sağlıq olsun, qismət olsa o böyük şəxsiyyətin qəbrini ziyarət etməyə və Məsud Barzani cənablarını görmək, xatirələrimi onunla bölüşmək istəyirəm.Mən, bütün Kürdüstan xalqına səmimi salamlarımı göndərirəm.

-Müsaibə üçün təşəkkür edirəm.

-Sağ olun.

**Müsaibəni apardılar:
Tahir SÜLEYMAN**

zaninin müsafirxanası idi. Daşkənddən və başqa yerlərdən gələn peşmərqələr həmin o evdə yeyib-içər, deyib-gülər, yatardılar. Qruplar bir-birini əvəz edərdi. Molla Mustafa Barzani daimi onlarla birlikdə olardı. O, həyatını onlarsız təsəvvür etməzdi. Mən özüm də bir neçə dəfə o evə getmiş, onlarla birlikdə olmuşdum. Çox gözəl, hər şeylə təmin olunmuş bir ev idi. Çarpayı qoyulmamışdı, çünki darısqal olardı. Ona görə də təxtixan yox idi. Yerə xalı-xalça döşənmişdi. Hamı uzanıb onun üstündə yatardı. Peşmərqələrdən 10-15

Kürd xalqının qəhrəman oğlu Molla Mustafa Barzani

da müəyyən dərəcədə müvəffəq olurdular. Lakin Molla Mustafa Barzani təslim olmadı. Yəni öz hissələri ilə Mahabad tərəfə, Pişnəbiyə cəkildi və orada şah qoşunları ilə vuruşdu. Şah ordusunun Sərhəng Əşrəfi var idi. Onun şahla əlaqəsi yaradıldı və Molla Mustafa Barzaniyə silahı yerə qoymağı təklif etdilər və cavabında Barzani dedi ki, biz silahı yerə qoymayacağıq. Molla Mustafa özünün peşmərqələri ilə bir il müqavimət göstərdi və bu zaman Molla Mustafa Barzani Tehrana sifariş elədi ki, bizim müəyyən tələblərimizi yerinə yetirəsiniz biz qaçıdacağıq İraqa. Şah onların tələblərini yerinə yetirdi, bir qədər silah-sursat verdi və dedi ki, gedin İraqa. Molla Mustafa Barzani və bizim fədailərdən də bir qismi onların tərkibində, kapitan Səfəri Qəhrəmani ilə birlikdə İraqa getdi və o vaxtlar baş nazir olan Nuri Səidin göstərişi ilə, yenə də kürd xalqına qarşı təzyiqlərə başladılar və onlar yenidən keçirlər Türkiyəyə. Orada da müqavimətə rast gəlirlər və keçirlər Şahıtaxtına, Naxçıvana. Sonra da Sovet hökuməti onları Ağdam, Qubadlı, Laçın ərazisinə yerləşdirir və silahlarını alırlar. Bundan sonra da onların mü-

gəlmirdi. Və o gördü ki, burada yaşamaq ona çətin olacaq. Ona görə də onları Daşkəndə sürgün etdilər. Və sonra Xruşov hakimiyyətə gələndən sonra getdi Moskvaya, Belarus vəğzalinin yanında ona imarət verdilər. Və o, öz fədailəri ilə birlikdə orada yaşayırdı. Və onun ətrafında da yaxşı zabıtlar var idi.

Mir Həci, Əziz Mahmudi və bir çox bacarıqlı peşmərqə, rəhbərlər idilər. Və ona görə də tale onun da həyatında müəyyən mənfi rollar oynadı.

Məhəmməd Qazi hərəkatında Barzaninin rolu barədə nə deyə bilərsiniz?

Məhəmməd Qazi hərəkatında Barzaninin onunla münasibətləri pis deyildi. O, Azərbaycanın Kürdüstanla qərb cəbhəsini şah qoşunlarının hücumlarından qoruyurdu. Saqqız Banə və Saray onun qərargahı idi. Mən orda gördüm ki, o öz fədailərinə, peşmərqələrinə necə diqqətli qayğı göstərir.

Həmişə də onun peşmərqələri Barzaninin yolunda ölümə gedirdi.

Hacı müəllim, özünüz bilirsiniz uzun müddət istər kral olsun, istər faşist Səddam Hüseyin olsun, orada yaşayan xalqlara heç bir mənəvi və mədəni

Azərbaycanın azadlığı deməkdir. Burada bir sıra qüvvələr bunu dərk etməsələr də bu belədir. İmperializmin hiylələri cənubi Azərbaycanda bizim başımıza çox oyun gətirdi. 30 minə yaxın cəsür oğlanlarımızı məhv etdi. Ona görə də ayıq olmaq lazımdır. Öz mənəfiyləri naminə hər cür hiylələrə əl ata bilərlər. Və mən Kürd və türkman xalqlarının birliyini təbrik edirəm. Doğrudan da belə bir quruluş əldə olunubsa möhkəm saxlasınlar. Mən onları təbrik edirəm və uğurlar arzularım.

Əgər bu gün Kürdüstan hökuməti Hacı müəllimi və ziyalılarımıza Kürdüstana dəvət etsələr, dəvəti qəbul edərsinizmi?

- Mən gedəcəm ona görə ki, Məsud Barzaninin atasına xüsusi hörmətim olub. Onun dəvətini böyük məmnuniyyətlə qəbul edərdəm.

Bu gün siz çıxışınızla Məsud Barzani cənablarına və Cəlal Tələbani cənablarına və İraq xalqına nə demək istərdiniz?

- Mən arzu edirəm ki, İraqda xarici qüvvələrin müdaxiləsi kəsilsin, qoysunlar ki, İraq xalqı özləri öz müqəddəratlarını həll etsinlər.

Mən Kürdüstan televiziyası

HEÇ KƏS KÜRD VƏ AZƏRBAYCAN XALQLARININ BİRLİYİNİ POZA BİLMƏZ!

Kürd xalqının əfsanəvi lideri, general Molla Mustafa Barzaninin ölümündən 43 il ötdü

Hacı müəllim, mən istərdim sizi oxucular tanısam, Hacı müəllim kimdir, bu haqda oxuculara məlumat verərdiniz?

Mən xalq fədaisi kimi 1945-46 - ci illərdə Marağa vilayətində milli azadlıq hərəkatının iştirakçısı idim. Marağa vilayətində bu milli azadlıq hərəkatına rəhbərlik edən general Kəbiri, altı min fəda ilə cənubi Azərbaycanın cənub və cənubi qərb bölgələrində şah rejiminə qarşı vuruşmada iştirak etmişdim. Və o cümlədən də general Kəbirinin köməkçisi idim.

Hacı müəllim, həyatın hansı dalğaları sizi Şimali Azərbaycana gətirib çıxartdı və siz Bakıya necə düşmüşünüz?

Mən 1947 - ci ildə bilavasitə həpsxanadan ailəm ilə birlikdə sürgün olundum İran Kürdüstanının Loristan vilayətinin Xürəməbad şəhərinə. Sonradan Xürəməbadda mübarizəni davam etdirdik, şahlıq rejiminə qarşı. 1954 - cü ilin avqust ayında İran şahı "Xızita" təşkil elədi, Amerika imperializmi ilə birlikdə. General Zahidi iş başına gəldi, başladılar repressiya. Hər yerdə mütərəqqi adamları həps edirdilər. Mən də o dövrdə Sovetlər birliyinə pənah gətirdim öz ailəmlə birlikdə.

Hacı müəllim, sizin ölməz Molla Mustafa Barzani ilə görüşünüz necə və hansı şəraitdə olub?

Molla Mustafa Barzanini mən cənubi Azərbaycanda Təbriz şəhərində tanıdım. Pişəvərinin göstərişi ilə general Kəbiri onun təchizatını təşkil etmək və maddi köməklik göstərişi vermişdi. Bu zaman Molla Mustafa Barzani ilə Təbrizə bir getdik. General ilə birlikdə onun peşmərqələ-

rini təchiz etmək üçün milli hökumətin göstərişini nəzərinə çatdırdıq və biz getdik Bokana. Saray kəndi Molla Mustafanın qərargahı idi. Şahın ordularından Saqqız, Banənin dağlıq hissəsini və Kürdüstana hücumlarının qarşısını alırdıq. Orada biz Molla Mustafanın tələblərini, müəyyən xahişlərini yazırdıq və Molla Mustafa Barzaninin peşmərqələrinə təchizat yardımı edirdik. Və bununla da biz bir il ərzində Molla Mustafa Barzani ilə təmasda olmuşduq. O zaman Barzan bölgəsinin Təgəyabad kəndində yaşayan ermənilər köçüb getdilər Ermənistan. Onların kəndinin ixtiyarını verdilər Barzaninin hissələrinə. Onlar o kəndə yerləşdilər. Və bir hissəsini də Molla Mustafa Barzaninin xahişi ilə Surquz Üşnəbi tərəfə aparıldı hansı ki, kürdlərlə azərbaycanlılar orda bərabər yaşayırdılar. Ancaq Tehran qoşunları fitnə-fəsadlarla, müəyyən hücumlar təşkil edirdi və onun hissələri də bu hücumların qarşısını almaqla bizə köməklik edirdi və Molla Mustafa Barzanini mən şəxsən bir yaxşı milli azadlıq hərəkatının rəhbəri kimi və xalqını istəyən bir lider kimi tanıyaraq ona böyük hörmətim var idi. O, həmişə öz fədailərinə, öz ətrafında olan peşmərqələrə öz ailəsi, balaları kimi qayğı göstərirdi. Elə qayğı biz tərəfdə yox idi. Barzaniyə General Kəbirinin xüsusi hörməti var idi. Biz nə lazım idisə-sursat, ərzaq, geyim Molla Mustafa Barzani hissələrinə çatdırırdıq. O vaxtlar Milli Azadlıq Hərəkatına pis münasibət var idi. Həmişə çalışırdılar ki, bizim Milli Azadlıq Hərəkatını şah əli ilə ləğv etsinlər. Buna

hacirət dövrü başlayır. Müəyyən qüvvələr var idi ki, Molla Mustafa Barzaniyə bir lider kimi hörmət etmək əvəzinə bəzi çatışmayan cəhətlərlə üzləşirdilər. Molla Mustafa Barzani sonra Xruşov hakimiyyətə gələndən sonra və İraqda 1958-ci ildə Əbdül Kərim Qasiminin İnqilabı olan dövrdə Nuri cəzalanır və Molla Mustafa yenidən qayıdır İraqa öz ailəsi və fədailəri ilə. Yenidən mübarizə aparırlar. Məmməd Arif hakimiyyət başına gəlir, yenə repressiya başlayır kürdlərə, türkmanlara qarşı. Yenə Molla Mustafa Barzani təzədən nə isə İrana keçir və Kərəkdə fədailəri ilə müəyyən müddət yaşayır. Bu dövrdə Molla Mustafa Barzani xəstələnir və müalicəyə, Amerikaya gedir və mühacirətdə olarkən dünyasını dəyişir.

Hacı müəllim, Molla Mustafa Barzani xaraktercə sizin hafizənizdə necə qalıb. Siz onu necə təsvir edərdiniz?

-Çox yaxşı. Yaxşı adam idi. Öz fədailərinə, öz xalqına və Milli Azadlıq Hərəkatında iştirakına görə mənə çox müsbət təsir bağışladı. Öz xalqını çox istəyirdi və bir komandir kimi öz fədailərinə həmişə hörmət bəsləyirdi.

- Molla Mustafa Barzani Azərbaycandan niyə sürgün olundu Orta Asiyaya, bu haqda nə deyə bilərsiniz?

- Milli Azadlıq Hərəkatının liderinə qarşı burda təzyiqlər, qarşıdurmalar var idi. Və Molla Mustafa Barzani belə adamlara qarşı olduğu üçün onu və fədailərini Özbəkistana sürgün etdilər. O, çox həssas adam idi. Azərbaycanda olan repressiyalara qarşı çıxırdı. O da, o vaxtkı bəzi hökumət dairələrinin xoşuna

haq verməmişdilər. Bildiyiniz kimi mən bu yaxınlarda 2 aya qədər İraqda oldum. Və orda bir sıra az saylı xalqların nümayəndələri ilə görüşlərim oldu, o cümlədən türkman partiya rəhbərləri ilə. Və 1991 - ci ildən bu xalqların birliyi nəticəsində Məsud Barzani və Cəlal Tələbaninin rəhbərliyi ilə Kürdüstan hö-

küməti yaranmışdır. Və orada yaşayan bütün azsaylı xalqlara mədəni muxtariyyət verilmişdir, o cümlədən türkman qardaşlarımıza. Onların 17 - yə qədər orta məktəbi 15 - ə qədər siyasi partiyası, 10 - a qədər Mədəniyyət Mərkəzi təşkil olunmuşdur. Və Kürdüstan hökuməti hər partiyaya ayda 10 min dollar yardım edir. Bu quruluş haqqında nə deyə bilərsiniz?

Bu quruluş haqqında onu deyə bilərəm ki, Kürd xalqı dövlət quruluşuna müvəffəq olsalar, azadlıqlarını bərpa edə bilsələr çox gözəl olar. Amma imperializmin hiylələrinə uymasınlar. Diqqətli olsunlar. Onların azadlığı Cənubu

və radiosu ilə dəfələrlə 1905-ci ildən ta günümüzə qədər ermənilərin başımıza açdığı bələlərdən söz açmışam.

Mən istərdim ki, Kürdüstan və Azərbaycan hökumətləri arasında dostluq əlaqəsi yaradılsın. Bu gün Ərbildə bir çox ölkələrin nümayəndəlikləri açılıb. Olmazmı Azərbaycanın nümayəndəliyi Ərbildə, türkmanların nümayəndəliyi Bakıda açılıb?

- Mənə elə gəlir ki, bəzi məsələlər öz həllini tapandan sonra qardaşlıq əlaqələri mütləq yaranacaq. Çünki, kürd və Azərbaycan xalqları o qədər biri-birinə qaynayıb qarışıb ki, heç kəs Azərbaycan və kürd xalqlarının birliyini poza bilməz.

Son olaraq Məsud Barzani və Cəlal Tələbani cənablarına nə arzu edərdiniz və onlardan nə istərdiniz?

- Əvvəla salamımı yetirərsiniz. Məsud Barzaninin qardaşı Loğman Barzanini çox yaxşı tanıyırdım. Atasını Molla Mustafa Barzani ilə bir yerdə görmüşdüm. Çox qoçaq, mübariz oğlan idi. Atasını da mübariz idi, Allah atasına rəhmət eləsin. Və Tələbaniyə də, Barzaniyə də arzu edirəm ki, bir olsunlar, qüvvələrini birləşdirsinlər. Hökumətlərini bir etsinlər, birləşdirsinlər. Müvəffəqiyyət birlikdədir. İmperialist dövlətlərə heç vaxt bel bağlamaq olmaz.

Məndən bütün Kürdüstanlılara səmimi salam söyləyin.

Müsaibə üçün çox sağ olun.

Siz də sağ olun.

Müsaibəni apardı: Tahir Süleyman

P.S. Hacı müəllim aramızda olmasa da, onun xatirələri hər zaman bizimlədir.

"Azərbaycanlılar və kürdlər qardaş xalq, bir ailədir" - GİZLİ TARİX

İstedadlı tədqiqatçı Adıgözəl Məmmədovun Cənubi Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatının məchullarına gün işığı tutan dəyərli araşdırmasının dərcini davam etdiririk. Tədqiaqtın mənbəşü-

naslar, iranşunaslar və ümumən Pişəvəri hərəkatı ilə maraqlanan hər kəs üçün maraqlı olacağını düşünürük.

STALİN yoldaşa

Martın 28-də Sovet Culfasında biz İran Azərbaycanı Milli hökumətinin rəhbərləri Pişəvəri, Şəbüsteri və doktor Cavidlə görüşdük. Sizin göstərişinizə müvafiq olaraq, biz yaranmış şəraiti onlara izah etdik və bu gün İran Azərbaycanında mövcud olan vəziyyətin saxlanması təkid etməməyi məsləhət gördük. Onlara Tehran hökuməti ilə bağlanacaq sazişdə bizim səfirin Qəvam ünvanlanmış 24 mart tarixli məktubunda irəli sürülən təklifləri əsas götürməyi tövsiyə etdik. 14 mart tarixində mən (M.C.Bağırov – A.M.) onlarla ilkin söhbət aparsam da, bizim son təkliflərimiz onlara çox ağır təsir bağışladı. Hər üçü bildirdi ki, onlar bizim məsləhətimizi qeyd-şərtsiz icraya qəbul edirlər, amma eyni zamanda aşağıdakıları bizim diqqətimizə çatdırmağı zəruri sayırlar:

İran Azərbaycan Demokrat Partiyası və Milli hökuməti mövcud olduqları dövr ərzində xalqa çoxlu vədlər vermişlər ki, onların da bir hissəsi artıq həyata keçirilib və indi elan olunmuş tədbirlərdən əl çəkilməsi onlara çox ağır gəlir. Onlara Qəvam inanmır, gözəl bilir ki, o, Azərbaycan xalqının hüquqları haqqında bütün vədlər və hətta yazılı sazişləri İran Konstitusiyasına istinadla tədricən ləğv edəcək, İran Konstitusiyası isə mahiyyətə xalqın hüquqlarını deyil, mürəccə rejimi müdafiə edən sənəddir. Onlar İran silahlı qüvvələrindən qorxmurlar, amma əmindirlər ki, Qəvam irticaçı tacirləri, mülkədarları və ruhaniləri ələ almaqla, Azərbaycanda vətəndaş müharibəsi törədəcək, kürdlər və azərbaycanlıları millətlərə qırğına sürükləyəcək. Bu işdə isə ona ilk növbədə ingilislər kömək edəcəklər.

Qəvam həqiqətən də İranda islahatlar keçirmək istəyirsə, onun üçün silahlı qüvvələri ilə birlikdə Milli hökumətdən etibarlı dayaq ola bilməz. Amma Qəvam çətin ki, bunu istəsin.

Deyənlərə əsasən, Pişəvəri, Şəbüsteri və Cavid xahiş edirlər ki, bizim qonşular geri çəkildikcə onlara Şimali İranın digər vilayətlərindəki müterəqqi demokratik elementlərlə əlaqəyə girmək və birgə səylərlə Tehran irticasına qarşı mübarizəyə başlamaq icazəsi verilsin. Onlar Sovet İttifaqının vasitəçiliyini Azərbaycan xalqının heç olmasa minimal hüquqlarının qorunub saxlanması yeganə real zəmanəti hesab edirlər.

Yaranmış ağır maliyyə vəziyyəti və öz silahlı qüvvələrinin formalaşdırılmasını tezliklə başa çatdırmaq zərurəti ilə əlaqədar olaraq onlar:

1. Azı 5 milyon tükən məbləğində pul yardım etməyi;

2. 100 yük avtomaşın ayırmağı

3. Sərhəd xidmətinin təşkil olunması və daxili qoşunların yaradılması üçün İran Azərbaycanına bir ay müddətinə Azərbaycan SSR Daxili İşlər Nazirliyi qoşunlarından 20 azərbaycanlı təlimatçı göndərməyi;

4. Milli ordunun ehtiyacları üçün müəyyən həcmdə dərman və tibb ləvazimatı ayırmağı xahiş edirlər;

Onların xahişinin təmin olunmasını zəruri hesab edirik.

Sizin göstərişlərinizi gözləyirik;

M.C.Bağırov

İ.İ.Maslennikov

29 mart 1946-cı il

1946-cı il aprelin 4-də Tehrandə SSRİ ilə İran arasında birgə Sovet-İran

neft şirkətinin yaradılması haqqında saziş imzalandı və müqavilə bağlandı. Bu müqavilə İran Məclisi tərəfindən yeddi ay ərzində təsdiq edilməli idi.

Sovet qoşunları İrandan çıxarıldan sonra Cənubi Azərbaycanda və Şimali Kürdüstanda demokratik hərəkatı Moskvanın nəzarəti altında saxlamaq üçün M.C.Bağırov və İ.İ.Maslennikov ABŞ-ın diplomatik "örtüyü" altında fəaliyyət göstərən xüsusi xidmətlərin köməyi ilə İran Kürdüstanının lideri Qazi Məhəmmədin söhbətinin yazısını tapıb Staline göndərə bildilər.

F № 1, siy. № 89, iş № 112

STALİN yoldaşa

İran Kürdüstanının rəhbəri Qazi Məhəmmədin ABŞ konsulu vəzifələrinin müvəqqəti icraçısı ilə 25 aprel 1946-cı il tarixində Təbriz şəhərində olmuş söhbətinin qısa yazısını Sizə göndəririk.

KONSUL: Rezaıyyədə (Urmiyada) ABŞ vətəndaşı yaşayır. Mən Rezaıyyədə hər hansı bir çaxnaşma və ya qiyamın baş verdiyi halda onların qorunması üçün tədbirlər görməyi xahiş edirəm.

QAZI MƏHƏMMƏD: Nə ABŞ vətəndaşları, nə də Rezaıyyə əhalisi üçün təhlükə yoxdur. Məni hətta Sizin hansısa xəyalı təhlükə və ya bəndələr haqqında sualınız təəccübləndirir. Rezaıyyədə azərbaycanlılar, aysorlar, ermənilər və kürdlər vahid, mehriban ailə kimi yaşayır və onların öz aralarında bölə bilməyəcəyi bir şey yoxdur. Mən sizi əmin edə bilərəm ki, bizim sakitliyimizi, dostluğumuzu heç kəs poza bilməz və biz buna yol vermərik.

KONSUL: Əvvəllər, müharibədən qabaq İran, Türkiyə və İraq kürdləri yaranan problemlərlə bağlı öz nümayəndələrini seçir və ABŞ-a göndərirdilər. Bəs nə üçün kürdlərin nümayəndələri indi ABŞ-a müraciət etmirlər?

QAZI MƏHƏMMƏD: Biz, İran Kürdüstanının nümayəndələri yalnız öz əhalimiz haqqında düşünürük və Türkiyə, İraq və ya digər ölkələrdəki kürdlərlə işimiz yoxdur. Əgər Siz, ABŞ nümayəndəsi kimi, bizim ABŞ-a öz adamlarımızı göndərməyimizi istəyirsinizsə, biz bu dəvəti minnətdarlıqla qəbul edirik.

KONSUL: Siz əlbəttə, öz adamlarınızı ABŞ-a göndərə bilərsiniz,

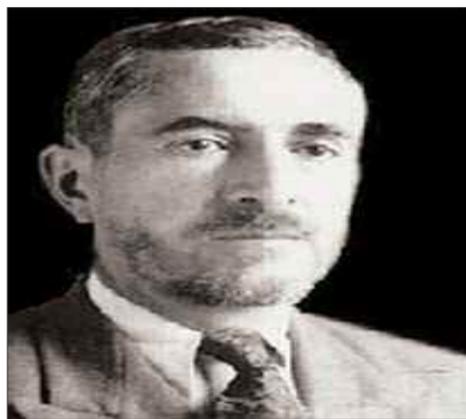
amma xüsusi məsələlərlə bağlı yox, çünki Kürdüstan dövlət deyil. Qəvamın nümayəndəsi azərbaycanlıların yanına gəldiyi kimi, Tehran hökuməti Sizinlə, kürdlərlə görüşmək üçün də nümayəndə göndərmir?

QAZI MƏHƏMMƏD: Biz Tehrandən heç bir nümayəndə gözləmirik və buna əl bir ehtiyac da yoxdur. Azərbaycanlılar və kürdlər bir xalq, bir ailədir və azərbaycanlılar gələn nümayəndə ilə istər özlərinin, istərsə də bizim məsələlərimiz barəsində danışa bilərlər.

KONSUL: Azərbaycan və Tehran nümayəndələri arasında danışıqların mümkün nəticəsi haqqında nə düşünürsünüz?

QAZI MƏHƏMMƏD: Mən əminəm ki, danışıqların nəticəsi kifayət qədər uğurlu olacaq. Nə azərbaycanlılar, nə də Şimali Kürdüstanda yaşayan digər xalqlar böyük tələblərlə çıxış etmir və İranın bütövlüyünü pozmağa can atmırlar. Digər İran xalqları kimi, biz, kürdlər də hazırkı rejimdən razı qala bilmərik. Əgər Qəvam üzde göstərdiyi kimi, həqiqətən də demokratiyanın tərəfdarıdırsa, onda o Azərbaycan xalqının qanuni tələblərinin təmin olunmasına razılıq verəcək.

KONSUL: Mən Sizin Amerika istehsalı olan "Cip" avtomobilində gəzməyinizə etiraz etmirəm. Kürdlər nəyi

üstün tuturlar, bu maşınları, yoxsa atları?

QAZI MƏHƏMMƏD: Kürdlər nəyi daha üstün tuturlar, bu maşınları, yoxsa atları? Düşünürəm ki, bu Sizə də tam aydındır. Amerika texniki baxımdan zəngin ölkədir, amma indiye kimi bizə bir maşın da olsun bağışlamayıb. Siz əvvəlcə bizə maşın verin, sonra soruşun.

KONSUL: Düşünürdüm ki, Siz maşınları bizim İrani tərk etmiş ordumuzdan alıbsınız.

QAZI MƏHƏMMƏD: Maşınları biz Tehrandə pulla almışıq. Biz kürdlər bilirik ki, Amerika Demokratik ölkədir. Özünü demokratiya tərəfdarı və kiçik xalqların müdafiəçisi elan etmiş İngiltərə də özünü demokratik ölkə adlandırır. Amma biz kürdlərə aydın deyil ki, nə üçün ingilislər Londondan yayımlanan verilişlərində bizim dünyada sülh üçün təhlükə törətdiyimizi, idarəetmə orqanlarımızın məhv edilməsini, yer üzündən silinməsini və s. bəyan edirlər. Özünü demokratik adlandıran ölkənin belə bir bəyanatını biz heç cür anlaya bilmirik. Bəlkə bunun səbəbini bizə Siz izah edəsiniz.

KONSUL: Biz amerikalılar xarici dövlətlərin radio verilişləri və bəyanatlarına izahat verə bilmərik. Bundan başqa, biz ümumiyyətlə, digər dövlətlərin işinə qarışa bilmərik.

QAZI MƏHƏMMƏD: Biz kürdlər Amerika, Sovet İttifaqı, İngiltərə kimi böyük dövlətlərin bizə diqqətini hiss etmirik. Biz Sizdən rəsmi olaraq bizə diqqət yetirməyi və bizə Amerika xalqı kimi azad və demokratik xalq olmaqla kömək göstərməyi xahiş edirik. Biz də amerikalılar kimi əsarətsiz yaşamaq istəyirik, biz öz xalqımızı mədəniyyətə doğru

aparmaq və öz geriliyindən yaxa qurtarmış bir çox qabaqcıl xalqlar kimi yaşamaq istəyirik.

KONSUL: Əfsus ki, biz amerikalılar kürd xalqının həqiqi həyatı və vəziyyəti haqqında heç nə bilmirik. Etiraz etmirsinizsə, biz üç həftədən sonra konsul Tehrandən qayıtdıqdan sonra Sizin yanınıza gələrik.

QAZI MƏHƏMMƏD: Biz heç kimə Kürdüstana gəlməyi qadağan etmirik. Siz orda olmaq istəyirsinizsə, buyurun, gəlin.

M.C.Bağırov

İ.İ.Maslennikov

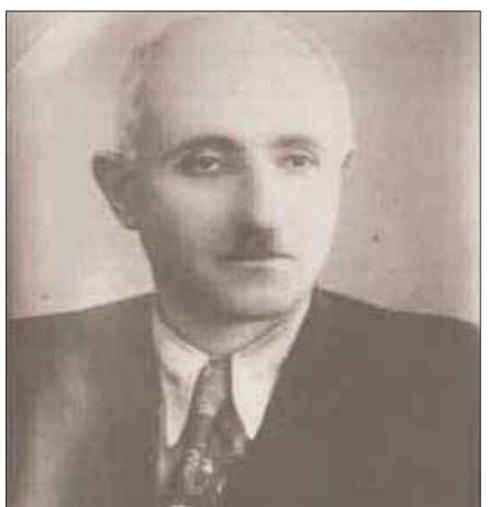
27 aprel 1946-cı il

M.C.Bağırov və İ.İ.Maslennikovun Staline göndərdiyi məktub Sovet qoşunlarının İrandan çıxarılmasının nəticələrini əks etdirir. Əslində, Stalinin atdığı addıma qarşı çıxan M.C.Bağırov Azərbaycan xalqının İran hökuməti ilə təkbətək qalmasından gizli narazılığını bildirir. Bundan başqa, hədəf kimi Qəvamı seçərək, yazır ki, İranın hakimiyyət dairələrində Cənubi Azərbaycanda baş verən proseslərin qafqazlılar tərəfindən törədildiyi haqqında söhbətlər gəzir. O, bunun Stalin-Bəriya-Bağırov üçlüyü olduğunu eyham vurur. O həmçinin, Qəvam və Stalin arasında razılaşmanın yenidən baxılmalı olduğuna da işarə edir. Bundan başqa M.C.Bağırov bu məktubda amerikalılar və ingilislərin Cənubi Azərbaycan və Şimali Kürdüstanda baş verən proseslər üzərində nəzarəti ələ almalarını xüsusi olaraq qeyd etməyə çalışıb.

F №1, siy. № 89, iş №112

STALİN YOLDAŞA

Bizim qoşunlarımızın İran Azərbaycanından çıxması əhali kütlələri, irticaçı elementlər və ingilispərəst dairələr arasında müxtəlif reaksiyalar doğurdu. Kəndlilər, fəhlələr, ziyalılar və bütün demokratik elementlər qoşunların İrandan çıxarılması ilə bağlı açıq-aydın təəssüf hissi keçirirdilər.

Bu əhali təbəqələri bizim qoşunlarımızın getdikdən sonra irticaçı qüvvələrin hücumu keçəcəyini əvvəlcədən görərək, Azərbaycanda demokratik hərəkatın gələcək taleyi ilə bağlı narahatlıq və həyəcan ifadə edirdilər. Amma əhali və demokratların rəhbər dairələri arasında çaşqınlıq və ruh düşkünlüyü müşahidə olunmamışdır. Bizim qarnizonlarımızın yerləşdiyi bütün Azərbaycan şəhərlərində Qızıl Ordu hissələrinin yola salınması təntənəli ümumxalq nümayişlərinə çevrilmişdir. İran Azərbaycanının Ərdəbil, Marağa, Rezaıyye, Xoy və Zəncan kimi iri şəhərlərində hələ Qızıl Ordunun çıxması ərəfəsində mağazalar, idarələr və şəxsi evlər ucdantutma xalqalar, Sovet və İran bayraqları, Stalin yoldaşın, sovet xalqının rəhbərlərinin, Qızıl Ordu qəhrəmanları və sərkərdələrinin portretləri ilə bəzədilmişdi.

(Ardı var)

Adıgözəl Məmmədov
http://publika.az/p/9146

Əvvəli ötən sayımızda

İrəvanda ermənilərin müsəlmanlara qarşı törətdiyi qəddarlıqları və əzəzliyi şəhərin ətraf kəndlərində yaşayan müsəlman kürd tayfaları eşidən kimi silahlanaaraq atlara minib, qəzəblənmiş aslan kimi nəre çəkə-çəkə üz qoydular İrəvanda qırğın olan yerlərə. Yollarda əllərinə düşən erməniləri öldürüb, mallarını talan edib, evlərinə od vurub yandırırıldı. Ermənilərin qaçanları gəlib bir böyük kənddə cəm olmuşdular. Həmin kənddə dövlətin divanxanası və bir az qoşunu var idi. Həmin qoşun erməni—müsəlman arasında gedən qırğını dayandırmaq üçün kürdlərə mane oldular. Qafqaz canişininin göstərişi ilə cənab Şeyxülislam həzrətləri katolikos Hayrik ilə gəlib məsciddə və kilsədə dualar və xütbələr oxuyub, xalqa nəsihətlər verdilər. Bununla da iki xalq arasında gedən qırğınları dayandırdılar. Bu əhvalatdan sonra erməni qımdatları başqa şəhər və kəndlərə dağılaraq yerli erməni əhalisini müsəlmanlara qarşı davaya qaldırmaq üçün onlar arasında təbliğat aparmağa başladılar. Uzaqgörən və davaya qoşulmaq istəməyən ermənilər qımdatların bu fitnə-fəsadlarından uzaq olmağa çalışırdılar. Qım-

Mir Möhsün Nəvvab

çəkərək üz qoydular ermənilərin üstünə. Hər tərəfdə ermənilər böyük tələfətə məruz qaldılar və vəziyyəti belə görüb üz qoydular qaçmağa.

Şəhər erməniləri məğlub olandan

1905-ci IL TƏBRİZ ƏHLİNİN ƏHVALATI

Naxçıvanda, İrəvanda və Bakıda baş verən iğtişaşlar zamanı İran təbəələrindən olan müsəlman camaatından da məzlum və şəhid olduğunu eşidən Təbriz əhli buna dözməyib qəzəblənir, bazar-dükanı bağlayıb üz qoyurlar erməni məhəllələrinə tərəf. Onlar yuxarıda göstərilən şəhərlərdə nahaq yerə öldürülmüş müsəlmanların qanının əvəzini çıxmaq üçün ermənilərin üstünə gedirdilər. Əhvalatdan xəbərdar olan ermənilər dəhşətə gələrək böyük-küçük, övrət-uşaq qapıları bağlayaraq dad-fəryad qoparırlar və əhvalatı Təbriz hakiminə çatdırırlar. O isə erməniləri mühafizə etmək üçün erməni-müsəlman məhəllələrinin arasına qoşun yeridir. Qoşun dəstələri tufənglərini çəkib atəşə hazır vəziyyətdə dayanırlar. Bununla da Təbriz hakimi ermənilərin öldürülməsinin və evlərinin qarət edilməsinin qarşısını aldı. Bir neçə gün ərzində Təbrizdə sakitlik yaradıldı. Bundan sonra Təbriz hakiminin əmri ilə ermənilərdən bütün silah və sursatın (tufəng, güllə, tapança və s.) hamısını yığdılar. Təbrizin erməni camaatı teleqraf və məktubla katolikosa və yerli din

mək istəyərkən bir para divan əhli tez bunun qarşısını alaraq ermənilərin qətlə yetirilməsinə imkan vermədilər.

Ə L A V Ə: 1905-ci ildə Tiflis şəhərində Qafqaz namestniki (canişini) öz övrəti ilə faytona minib küçələrin birindən keçdiyi zaman çoxdan fürsət axtaran erməni qımdatlarından 4 nəfər həmin faytonun üzünə hücum çəkərək xəncər ilə namestniki bir neçə yerindən yaralayıb qaçdılar. Canişinin yanında olan kazak erməninin birini öldürdü, o biriləri isə qaçıb gizləndilər.

Ə L A V Ə: Yəne bu tarixdə divana qulluq edən bir ləzgi müsəlmanını rus xəzinəsinin qabağında ermənilər tapança ilə vurub öldürdülər. Əhvalatdan xəbərdar olan Şuşa qalasının müsəlmanları böyük bir icma ilə gedib həmin ləzginin cəsədini tabuta qoyub böyük məscidin həyətinə gətirirlər. Qüsl verdikdən sonra isə aparıb qəbiristanlıqda dəfn edirlər. Müsəlmanların qəzəbindən ehtiyat edən ermənilər acizənə surətdə müsəlmanlardan üzrxahlıq etdilər ki, həmin ləzginini rus bilib öldürüblər. Ona görə qatilin bağışlanmasını xahiş etdilər.

Ə L A V Ə: Yəne bu tarixdə Şuşa qalasında erməni camaatı rus tayfasından bir böyük vəzifəli şəxsi tapança ilə

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

datlar isə belə erməniləri fürsət düşən kimi tutub öldürürdülər. Həmin bu tarixdə, yeni 1905-ci ildə Tehran və onun ətrafında, eləcə də, Xorasanda vəba xəstəliyi yayılmışdı. İki ay davam edən bu xəstəlik nəticəsində hər gün təqribən yüz adam öldürdü.

1905-ci İLDƏ NAXÇIVANDA BAŞ VERMİŞ ERMƏNİ—MÜSƏLMAN ƏHVALATI

Elə ki İrəvanın fitnə-fəsad törədən erməniləri Naxçıvana gəldilər, orda vəziyyət gərginləşdi. Naxçıvan erməniləri neçə illərdən bəri tedarük etdikləri vuruş sursatlarını—topları, bombaları, beşaçılan tufəngləri və s. növbəti qırğın üçün hazırlamağa başladılar. Hərbi sursatları keçidlərdə və gizli mövqələrdə yerləşdirdikdən sonra dükən-bazaları bağlayıb, bütün icma ilə qalxıb mövqələrdə hazırladıqları silahdan qəflətən müsəlmanlar üzərinə guruhur atəş açmağa başladılar. Əhvalatdan xəbərsiz və dükən-bazarda öz işləri ilə məşğul olan biçərə müsəlmanlar çaş-baş qalıb, bilmədilər nə etsinlər. Kimisi fürsət tapıb dükanı bağladı, kimisi tapa bilməyib, açıq qoyub canını qurtarmaq üçün evlərinə qaçdılar. Yarım saata tufəngi olan tufəngini, tapançası olan tapançasını, olmayanlar isə xəncər, külüng, balta, dəhrə və ağac götürüb, ermənilərin müqabilinə gəldilər və onlarla davaya başladılar. Silahsız müsəlmanlar münasib fürsətlərdən istifadə edərək qəflətən erməni silahlılarının üzərinə hücum edib əllərindəki balta, dəhrə, ağacla vurub onları yerə yixaraq tufəng və patronaşaqlarını əllərindən alıb, üz qoydular davaya. Müsəlmanlara kömək gələne kimi hər iki tərəfdən ölənlər oldu. Bir para yerlərdən gələn müsəlmanlar nəre

sonra müsəlmanlar üz qoydular erməni kəndlərinə. Həmin kəndlərdə ələ düşən erməniləri öldürüb, mal-dövlətini talan və qarət etməklə bərabər evlərinə od vurub yandırdılar. Bu kəndləri darmadağın etdikdən sonra üz qoydular Naxçıvan qəzasındaki Böyük Badamlı kəndinə. Həmin

kəndin bütün erməniləri—gənc və qoca, böyük və kiçik öz külfətləri ilə müsəlmanların qarşısına çıxdılar. Tam ehtiramla kəlməyi-şəhadəti deyib müsəlmanlığı qəbul etdiklərini bildirdilər. Müsəlmanlar onları çox sevinclə sakitləşdirib, böyük ehtiramla oradan geri qayıtdılar. Bu xəbər hər tərəfə yayıldı. Erməni qəzetləri yazırdı ki, müsəlmanlar bu qədər qətl və qarətlə kifayətlənməyib, erməniləri məcburi şəkildə öz dinlərindən döndərərək müsəlman edirlər.

Bu əhvalat dövlətə və divan əhlinə çatan kimi hökm elədilər ki, durmadan İrəvan qubernatoru həmin kəndə gəlməlidir. İrəvan qubernatoru Əlixanov çoxlu kazak götürüb, qoşunla Badamlı kəndinə gəldi. Əlixanovun görüşünə gəlmiş müsəlman dinini qəbul edən ermənilər onu salamlayarkən Əlixanov onların salamını rədd edərək buyurdu ki, erməni qəzetlərinin yazdığına görə müsəlmanlar sizləri zor və hədə-qorxu ilə öz dininizdən döndərərək, müsəlman ediblər. Əgər həqiqət belədirsə, kazak qoşunu burada qalıb, sizi qorumağa hazırdır. Sizə qarşı heç kəs qüvvə işlədə bilməz. Yeni islam dinini qəbul etmiş ermənilər cavab verdilər ki, bizi heç kəs zor və hədə-qorxu ilə müsəlman etməyib. Əksinə, biz özümüz könüllü olaraq, öz razılığımız və rəğbətimizlə islam dinini qəbul etmişik. Bu cavabı eşidən Əlixanov camaata heç bir söz demədən geri qayıdıb getdi.

xadimlərinə müraciət etdilər ki, ermənilər sakit oturub ədavət törətməsinlər. Çünki əks təqdirdə biz burada müsəlman əhli tərəfindən qətlə yetirilə bilərik.

XORASAN ƏHVALATI

Ə L A V Ə: Yəne bu tarixdə etibarsızlığı və nahaq yerə qan tökməyi və müsəlmanlara qarşı qəddarlığı ilə

hamıya yaxşı məlum olan erməni tayfası bir para müsəlman əhlini guya ermənilərin özündən qorumaq və mühafizə etmək üçün onları şirin dilə tutub öz evlərində sığınacaq verirlər. Sonra isə onları qətlə yetirib, bədən üzvlərini kəmiş, başlarına nal və mis-mar çaldıqları müsəlmanlara məlum olmuşdur. O cümlədən, Xorasan əhli də bu əhvalatdan xəbərdar olan kimi qəzəblənib, həmin saat töküldülər erməni dükanlarının üstünə. Nə qədər mal və əşyaları var idi talan və tarac etdikdən sonra özlərini də qətlə yetir-

öldürdülər. Həmin bu rus ilk dəfə Qalaya gələndə kasıb olduğundan bir manata belə möhtac imiş. Amma öləndən sonra onun evindən külli miqdarda nəqd pul və əşya çıxmışdır. Buradan aydın oldu ki, o, dövlətə xəyanət edib erməni və müsəlmanlardan rüşvət almışdı.

Xülasə, erməni tayfası bu qəbil şəxslərdən Qalada və kəndlərdə çox öldürürdülər. Bütün bunlara baxmayaraq, müsəlmanlar onlara (ermənilərə) mehribanlıq və hörmət göstərirdilər. Belə ki, bu tarixdə Şahnəzərovlar nəslindən Qriqor ağa adlı birisi vəfat etmişdi.

Müsəlmanların əyan və əşrafları toplaşib onun dəfn mərasimində iştirak etdilər. Qriqor ağanı tabuta qoyub müsəlmanlar öz qayda-qanunları ilə çiyinlərinə alaraq qəbiristanlığa aparıb dəfn etdilər. Onun özü və ata babaları (Bəhrəm bəy, Cəmşid bəy və Məlik Şahnəzər) müsəlmanlara çox böyük rəğbət bəslədiklərinə görə Qalanın müsəlman camaatı bir neçə gün yas mərasimində iştirak etdilər. Hətta Cəmşid bəyin bir bacısı Hurizad xanım mərhum İbrahim xanın arvadı idi. Bu xanımın övladı olmadığına görə böyük məscidin həyətinə otaqlar tikdirərək vəqf etdirdiyi otaqlar indi də qalmaqdadır. Cəmşid bəyin özü Rəhim bəyə vəsiyyət etmişdi ki, öləndə mənə erməni qəbiristanlığında dəfn etməsinlər. Cəmşid bəy öləndə Rəhim bəy Şuşada olmadığından ermənilər onu aparıb öz qəbiristanlıqlarında dəfn etmişdilər. Rəhim bəy gələndən sonra dərhal Cəmşid bəyin tabutunu erməni qəbiristanlığından çıxarıb kənar yerdə dəfn etdilər.

Ardı var

Səhifəni hazırladı: Tahir Süleyman

Casûsê Sovyetê Sûdaplátov: "Barzanî siyasêvanekî jêhatî û qumandarekî bi tecrube bû"

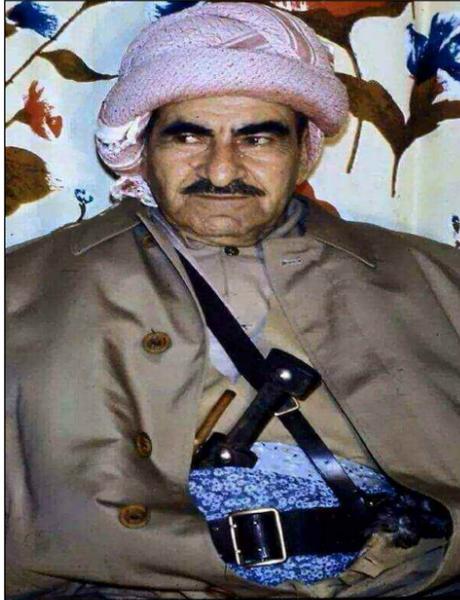
Ev nivîsa jêrîn ji pirtûka Pavel Anatolîyevîç Sûdaplátov a ku bi zimanê Rûsî, di bin navê. Ev nivîsa jêrîn ji pirtûka Pavel Anatolîyevîç Sûdaplátov a ku bi zimanê Rûsî, di bin navê "îstixbarat û Kremlîn" hatiye wergerandin. Pirtûk sala 1997 de hatiye çapkirin, di pirtûka de Sûdaplátov behsa gelek tişte hundur û navnetewî e heta nûha bi dizîbun dike; wek problemên Ukrayna, Valenberg, Troçkî û gelekên din. Sûdoplátov her weha behsa Melle Mustafa Barzanî dike dema ku ew hatibû Yekîtîya Sovyet. Ew qismê ku behsa Barzanî dike, ji rûpela 308-314'a min ji Rusî wergerandiye Kurdî. Berya ew wefat bike me hev nas kir behsa hinek tiştên Barzanî dikir ku di pirtûkê de nîne. Min li vir behsa wan tiştên di sohbeta mede derbas bûne lê nekirine. Bes li vir beşê li ser Barzanî ên di pirtûkê de hatiye wergerandin.

Leonîd Şabaşkin ku serokê îstixbaratê a derve KGB'ê bû, Pavel Anatolîyevîç Sûdaplátov weha dide nasandin: "Casusa Yekîtîya Sovyetê yê herî mezin bûye. Di sala 1907 li bajarê Melîtopol hatiye dinye. Di îstixbarata Yekîtîya Sovyet de ji sala 1921 heta sala 1953'an, serhev 32 sal xebitiye. Di sala 1951 de bûye wekilê serok qismê derve é NKVD (Komîta Gel a Karê Hundir). Her weha bûye serokê qismê casustîye é NKVD-NKGB. Piştî serê cîhanê é duemîn bûye serokê qismê teybetî é Wezareta Ewlekarî. 15 sala di hepsa Sovyetê de mayî, di sala 1992 de şeref û îtibara wî bi şunde danê, heger di îstixbarat de efsane hebûna, Sûdaplátov wê biba qehremanekî wan." Di sala 1946 an 1947 de hêzên Kurda yên çekdar di bin serokatîya Melle Mustafa Barzanî de bi ordîya Şah re ketin şer û ew mecbur man ji alîye hudûde me ye Îrane de derbas bûn hatin nav Azerbeycane. Kurde kû li Iraqe, Îrane û Tûrkiye dijîn tu zulm nema ku ne kişandin. Her weha di salên 1939-1941 de dema di serokatîya Tehrane de tesîra Almanya xurt dibû, berpîrsyarê hukûmeta Îngiliz ewên bi Kurdanre dilîstin, piştî ordiya Îngiliz û Sovyetê derbasî Îranê bû dev ji Kurdan berdan.

Hezen Barzanî en çekdar dema ku hudud derbas kirin ku dor du hezar çekdar hewqas ji malbata wan hebûn, hukmê Sovyetî destpeke ew girtin û xistin kampeke, di sala 1947 de Abakûmov (Wezîre Emnî. wer) emir da min ku ez bi Barzanî re teklîf deynim û pêşniyar bikin ku, Barzanî û yen pêre hatine, penaberen siyasî ne û wan li Ozbekîstane günde dora Taşkente bi cih bikin. Ez bi Barzanî re bi nave Matveyev, wek Wekîle Mudûre Giştî TASS'ê (Ajansa Telegrafe ya Yekîtîya Sovyet, wer) û berpîrsyarê hukûmeta Sovyete hatim naskirin. Di jiyana xwe de bi rasti cara yekemin bû ku ez bi Axayekî bi meerîfetre bûm nas. Her weha qenaetek bi min re çebu, ku Barzanî siyasêvanekî jêhatî û qumandarekî eskerî bi tecrube. Wî ji min re got, di sedsala dawî de Kurda heyşte caran serhildan li dijî Fansa, Iraqîya, Turka û Îngilizîya kirine û betîrî şest carî ji Rûsa alîkarî xwestine û wek lazîm e alîkarî wergirtne. Li gor peyve wî ji alîye wan de pir tebîiye ku di dema ji wan re zehmet e, wexte hukûmeta Iranî Cumhûriyeta Kürdî ji orte radike alîkarîye ji me bixwazin.

Berî van weqîetan, seroken serhildana Kurde Îrane ketin feqa (xefka) Şah: Ew hatin dewet kirin bo Tehrane ji bo guft û go; le li wir ew girtin û dardekirin. Bes Barzanî filitî. Dema Şah Barzanî dewetî guft û go kir, wî bersiv da, ku ewe bi wî şertî be, heger Şah hinek kes ji malbata xwe wek rehin bişîne meqere wî. Dema hazîrîya guft û goya bi Şah re dibû, Barzanî bêtîrî hêze xwe bi alîye başurê Îrane nezî hudûdê Sovyete de bir. Ji alîye me de, menfîete siyaseta me dixwest ku, em Kurda ji bo tesîra Îngiliz û Emerîkîyan, ku li ser welaten Rojhilata Navîn a ku li ser hudûde Yekîtîya Sovyetê bû kem bikin bi kar bînin. Min ji Barzanî re da diyarkirin ku, terefê Sovyetî qebul dike ku,

Barzanî û hinek amirhêzên wî di dibistana eskerî û akademîyen me de xwendinek xas bikin. Her weha min bawerî daye ku, bi cih kirina wan a li Asya Navîn weqî ye, ku heta

şertên vegera Kurdistanê çêbibin. Abakûmov ji min re qedexa kir, ku ez naveroka guft û goyên bi Barzanî re, bi teybet razî bûna Stalîn a ku îmkan da ku amirhêzên Kurda dikarin di xwendegêhê me yên eskerî bixwînin, ji serokê partiya komunist Azerbeycanê Bagirov re bêjim. Ji ber kû Bagirov dixwest Barzanî ji bo tevlihevîyê (bê istiqrarî) li Azerbeycana Îranê çê bike bi kar bîne. Bes Mosko dihesiband ku Barzanî dikare rolek girîngtir bileyze, wek wergerandina hukmê Iraqê ku di bin tesîra Îngilizîya de bû. Dervi wê. tiştê muhîmtir, bi alîkarîya Kurdan em dikarin demê dirêj bîrên petrola Iraqê (musilê) xera bikin a ku ji bo hêzên Îngiliz û Amerîka li rojhilata navîn û li behra sipî ku wê demê roleke girîng dilîst. Piştî guft û go bi Barzanî re, ez bi teyare hatim Taşkente, min ji bo hatina Barzanî informasyon da seroken Usbekîstane. Piştî re vegeyîyam Mosko.

Barzanî û mufreza wî ya be çek tev malbate wan çûn Özbekîstan. Piştî penc salan, di adara 1952, ez çûm Özbekîstan li nezî Taşkente, ji bo ku çareserkirina problemên derketibûn ez û Barzanî hevdu bibin. Barzanî ji sekna bê kar (bê hevî) û ji teklîfîyên hukûmeta Özbekîsne ne razî bû. Wî gi-handibû Stalîn, ku alîkariye dixwaze û xwestibu sozê bere dabûne bînin cî. Wî dixwest ku mufrezên Kurda çekdar çêbikin. Barzanî dixwest tesîra wî li ser terefdaren wî kêm nebe, ewên ku li kolxoze dora Taşkente belav kirine her weha kanibe wan kontrol bike. Rasthatina min bi Barzanî re li havingeha hukûmetê çêbû. Tercumanê min Zamskov, serbazekî eskerî bû, ew ji wek Barzanî bi Îngilizî dipeyivi. Barzanî ji min re digot ku, çawa Emerîkî û Îngilizî dixwestin wî bikin tere-fe xwe, ji bo zore bidin hukûmetên Iraq, Îran û Turki. Bi emre Wezîrê Emnî é nuh Îgnîyatev min plan çêkir ku, ji Kurda mufrezak eskerî teybetî ku ji hezar û pencsed kesî pêk bê ava bike, ji bo emelîyaten eskerî li Rojhilata Navîn. Her weha ji bo vergerandina hukmê Nûrî Seîd li Bexdade, ewê ku dihat plan kirin, ku we tesîra Îngilizî li hemû Rojhilata Navîn kem bike. Bi alîkarîya Kurda ev plan giha serî di sala 1958 de, dema ku ez di hepsê de bûm. Kurda her weha dibê rozek di teqandina xeta petrole di navbera Iraq, Îran û Sûryê da bilîsta, heger şer an ji tehdida hucûmekê li ser Yekîtiya Sovyet heba. Barzanî diyar kir ku amadeye bi hukûmeta Sovyetê re îtifaqê îmza bike, bi şerte garantî û xebata Mosko ji bo avakîna Cumhûriyete Kürdî; ew cihe ku Barzanî digot Kurd bi hevra dijîn, mintîqa hudûde bakure Kurd, Îran û Turki bû.

Piştî mm Barzanî guhdar kir, mm bersiv daye, ku ez nikarim biryar li ser îtifaqê weha bidim, ji ber ku di destê min de hewqas berpîrsyarî nîne (qesta Sûdoplátov ew e ku

qiyada Sovyetî ya bilind dikare îtifaqê weha munaqêşe bike. wer.) Bes em ne li dij bûn ku hukûmetek Kürdi li surgûne ava bibe. Ewê ku em bi hev re çûbûn ji bo guft û go, xebatkare kismê navnetewî é K.M (Komita Merkezi) ya Partiyê, Mancxa, peşniyar kir ku Partiya Demokrat a Kurdistan bi serokatîya Barzanî bê avakirin. (Qesta Mancxa, rexistina partiyê li Ozbekîstanê be avakrîn. Wer.) Bi fikra Mancxa, Partiyê we kordinasyona kare hukûmeta Barzanî li tevaya mintiqê ku Kurd le dijîn bike û meqerê partiyê li gor peyva Barzanî li kolxoza ku panzdeh kilometra ji Taşkente dure, çêbike.

Ez tev ve peyve nebûm, bes bi dîqet min guhdar kir. Dema peyv xelas bû, Barzanî ez dewet kirim rasthatineke bi amirhezê meqerê xwe re. Bi rasthatina me, di ode de sî meriv bi hev re "bi rehetî" rabûn ser xwe. Piştî re emir giş daketin ser çonga û bê deng ber bi Barzanî ve çûn, ji bo Barzanî rê bide wan qiraxa kinc û sole wi maç bikin. Bê guman, xeyale minê Kurdistanî demokratîk heta nuha hebû; ji wê seetê pê ve wenda bûn. Ji min re hate eşkere kirin ku eve ji insiatîvek fikrî ya K.M (Komita Merkezî, wer) li meydana kevne (Meydana kevn cihe avaye Komita Merkezi a Partiya Komunîst ya Yekîtîya Sovyete le bû. wer)

Di nisana sala 1952 de Barzanî bi malbat û merivê xwêre li kolzoze mezin li dora Taşkente bi cih bûn li Mosko qerar hatibû dayin ku ji bo Kurda navçeyek otonomî bê ava kirin. Kar hat dan Wezareta Emnî ku ji bo Kurda perwerda eskerî çêbikin, her weha îmkana çêkin ku kanbin teklîf bi Kurdê derve re bikin. Me ceriband ku em zîlamên xwe têxin dora Barzanî an hinka ji wan bikin zîlamen xwe. Bes em bi ser neketin, hemû re ji aliye komita wanî emnî hatibûn girtin. Bes Zamskov, ew e di teklîfîyên Kurda de bi tecrube bû yek ji amirhezê ku akademiya eskerî dixwend razi kiribû ku bi wan re kar bike, le piştî ku ew amirhezî vegeyîyabû Taşkente, wenda bû û me nikanbû ew bidîta; em gîhan we qenete ku amirhez bi emre Barzanî hatibû tesîfîye kirin. Bi rîya pîrsa Kurdî min qaidê bükratîyê ji nas kir; ku ji polît büro re çawa dokûment dihatin hazir kirin. Îgnatev emir da min ku ez li oda Mancxa bimînim, heta ku razî bûna xwe bînin li ser peşniyarê me di mesela Kurdî de. Îgnatev merivekî her tim nazîk û bi tebiyye bû, bes wexte min je re got li otela Mosko rasthatina min bi Barzanî re heye, wi bi acizî ji min re got, ku tu muhîmata pîrse fem nakî. Emir da min, ku ez rasthatîne texîr bikim, beri her tiştî dibe em razî bûna polît büro di mesela Kurdî de bistînin. Ez, Mancxa û Îgnatev em çûn cem Molot û Vişînskî (Molotov Wezîre Derve, Vişînskî Cigire wî bû), ji bo em razîbûna wan li projaya çareserkirina pîrsa Kurdî bistînin. We çaxê min dît ku Molotov û Vişînskî çuqas îxtîfîyar û bê taqet bûne. Bes taqeta wan terê kir ku ji pîrojê tiştê ku pê ne razi bûn derxin û ew tiştê ku Wezareta Derve jî ji bo guft û go û şêwêre dixwaze, ji bo mesela Kurdî karbinin. Her weha wan dixwest ku ev pîrs bi peşniyarîya Wezareta Emnî li polît büro be gengeşîkirin, le ne wek peşniyarekî müsterek Wezareta Derve û ya me. Dema me peşniyarî Mancxa kir ku em herin cem Lübyanka û ji nûh de şikle dokûmente ye tali li ser esase peyva Molotov û Vişînskî ber çav bigrin le bikin. Îgnatev razi bû. Ji vir û pe de tişte ji ali min ne dihatin fem kirin dest pekirin. Me şiklê tekstê dawî peşniyarî Îgnatev kir; wi razi buna xwe anî. Bes ji bo wezîr jî her weha gelek muhîm bû nama li gel tekstê a ku wê ji endame polît büro re bihata şandin. Îgnatev sê cara dokûment bi paş de vegeand, ji ber ku naven endamê polît büro, ewê ku lazîm bû dokûmenta me hazir kirîye, wekî ji wan re bi hata şandin. Ne wek lazîm bû hatibû lêkirin. Heta wî ji Mancxa pîrsî lazîm e nav li gor elfabê bê lêkirin an pêşî navên endamê polît büro ên endamê komisîyina teklîfîyên derve. Bi vî awayî lazîme navê Xrûşov berya navê Bûlğanî bê lêkirin. Bêrîya cawa bikin, Lazîme ew li peş Melnkov be? Ev nuansa ku min je fem ne dikir, ez pe ecebmayî dimam. Bes Mancxa di hazir kirina dokûmenta de yekî jêhatî bû, di vî warî de wi re li ber Îgnatev dixist. Ji bo we jîna ku dokûment li deqîto dixist eceb ma bû: Ji bo çî dokûment ji nuh

de be çapkirin, tevi dervî guhertina naven endame K.M (Komita Merkezî) û hukûmetê nefsa dokûmente te çapkirin.

Di bihara sala 1953 de tişteki eceb bi min re çebû, min qayide disiplinî eskerî xerakir. Barzanî dihat dersa akademîya eskerî, ewa ku min bi xwe le dixwend. Careke wî ez bi kince general dîtim. Bê ku mirov his bike, wi çav ji min re şikand û bi rîya tercumanê xwe ve, ku letinantekî xort bû, ji mim re got:

Ez gelekî kefxeşim bi teklîfîyê li gel berpîrsyarê hukûmeta Sovyet é ku xwediyê rutba eskerî ya bilind e. Min, ji alîyê xwede, bersîva wî bi serketina fêrbûna disiplinî eskerî da. Cara dawî berî girtina xwe min Barzanî li ser rîya Gorkî dit. Ez bi kincê eskerî bûm. Wi ez dîtim û min jê derxist ku dixwaze bê cem min. Ji rewşa xwe ya wê demê min hesiband ku rasthatina me wê bê mene be û min weha kir ku wek ez le hay nebûme, min lezand û di nav xelke de wenda bûm.

Barzanî gelek bi aqil bû. Wî fem dikir ku peşeroja Kurda bi nakokîyê navbera dewletê mezin ve gîredayîye; bi taybetî ewên ku menfîetê wan li Rojhilata Navîn heye. Em dev ji nerînê bere berdin, tu dinerî, dewletê me-zin xebat nakin ku pîrsa Kurdî bi awakî adil safî bikin. Qedera Kurdistanê, wek di menfîete Kurda de tu carî ne li Kremlînê, her weha ne li Londonê û ne li Waşîngtone nehatiye li nerin. Menfîetê welatê rojava û e me tene tişte bû; bele derde me ew bû ku emê çawa bîghêjin bîrên petrolê yê Rojhilata Navîn. Ev çuqas bê ar û be edebî ye. Piştî pîrsa Kurda sparte Sûslov, wi soz dan Barzanî ku ewê hemû alîkarîyê ji bo otonomî bi Kurda re bikin, ji bo bikaribin bi alîkarîya Kurda hukmê Nurî Seîd li Iraqê wergerînin. Emerîkîya jî ji alîyê xwe weha soz dan Barzanî, ji bo ku bikaribin hukmê li Iraqe ku bi Îngilizîya ve gîredayîye wergerînin û zîlamê xwe deynin cihe wî, bes di dema herî zehmetê de wana siyaseta xwe guhart bi Îngilizîya re li hev kirin, yanî wan, bi qedera Kurda çuqas karibûn hewqas listin. Di salên 40-50 de armanca me ew bû ku em tevgera Kurdî di nakokîye di navbera me û welatên rojava de, di "şerê sar" de bi kar bînin. Fikra avakîrîna cumhûriyeta Kürdî îmkan dida me ku em siyaseta teesîra Îngiliz û Emerîkîya li Rojhilata Navîn kem bikin bi meşînin, bes siyaseta kêmkirina tesîra Îngiliz û Emerîkîya li ve mintiqê ji tevaya Kurda re pir ferq nedikir. Heta dawîya sala 50 li Rojhilata Navîn hevalbendên me tenê Kurd bûn. Piştî re îñqîlabek eskerî (bi alîkariya me) rejîma Nurî Seîd hat wergerandin û me gelek hevalên wek Iraq, Sûrî û Misir bi dest xist, li gor menfîetê jeopolîtîk é Yekîtîya Sovyetê ew ji Kurda muhimtir bûn. Iraq û Sûrî rola esasî di siyaseta me ye Rojhilata Navîn û di nakokî ye me bi welate rojava re li ve mmîtiqa be istiqrar de listin. Tragediya Barzanî û a gele wî ew bû ku, di menfeate Yekîtîya Sovyet û welate rojava (heta derecak e welaten Ereba û Îran) li Kurda te nerin wek quwetek pe hevdû bitîrsînin an jî wek kartekê di nakokîye navbera wan û Turki, Îran û Iraq de bi karbînin. Çareserkirina pîrsa Kurdî bi awayekî maqûl we ew be ku, di bin garantîya navnetewî de otonomî bidin Kurda, bira çuqas kê m be jî. Di esas de ne li welatên rojava û ne li welate Ereba kesek naxwaze, ku petrola Musile di Kurdistanê serbixwe, an di kontrola wê de be.

Di sala 1963 de di navbera me û hukmê Qasim û qewmîyê hatibûn şûna wî nexweşî derket. Ez we çaxê di hepsêde bûm, ji wir min pêşniyara xwe şand ku bi Barzanî re têkevin teklîfîya û min bihist, ku ew pêşniyara min hatiye qebulkirin. Ji Kurda re alîkarî û sîleş şandin ji bo ku karibin axa xwe ji hicûmê ordîya Iraqe biparêzin. Bes kare me ye ku em Kurda bikin hevalbendê xwe ye stratejîk, ji bo em karibin teesîrê li ser Problemên Iraqê bikin, bi ser neket.

Nivîskar: Pavel Anatolîyevîç Sûdaplátov
Werger ji Rûsî: Alk.doç.Dr Ekrem Önen
ekremonen@hotmail.com
Konfidîsîal (Dizî) *
Rojhilata Navîn
eşkere û dizî (Nivê qirne XX û destpeka qirne XXI)

Nivîskar: Yevgenî Prîmakov
Werger ji Rûsî: Dr.Ekrem Önen

Nêçîrvan Barzanî û Wezîrê Derve yê Tirkiyê civiyan

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî îro şemiyê 12ê Adara 2022yan li Tirkiyê di çarçoveya Foruma Dîplomasî ya Antalyayê de ligel Wezîrê Derve yê Tirkiyê Mevlut Çavuşoglu civiya.

Di civînê de rewşa siyasî ya Iraqê, pêwendiyên Hewlêr – Bexdayê, pêşvebirina pêwendiyên Tirkiyê ligel Iraq û Herêma Kurdistanê, geşedanên herî dawî yên şer û rewşa Ukraynayê û rewşa navçeyê sbi giştî, hatin gotûbêjirin.

Wezîrê Derve yê Tirkiyê Mevlut Çavuşoglu spasiya beşdarbûna Nêçîrvan Barzanî di Foruma Dîplomasî ya Antalyayê de kir û tekez kir ku Tirkiye bi girîngî ve li pêwendiyên xwe yê ligel Iraq û Herêma Kurdistanê û rewşa siyasî ya Iraqê dinêrin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî destxweşî li Tirkiyê kir ji bo hewldanên wê û anîna cem hev a her du wezîrên Rûsya û Ukraynayê, herwiha hêvî xwest ku dawî li aloziyê were û aştî û asayîşa navdewletî ji vê qeyrana dijwar derbas bibe û qurbanîyên zêdetir dernekevin holê.

Derbarê rewşa Iraqê de jî, Nêçîrvan Barzanî tekezî li ser xwesteka Herêma Kurdistanê ji bo çareserkirina kêşeyan ligel hikûmeta federal a Iraqê li ser bingeha destûrê, kir.

Hewlêr-KDP.info

Ji Hikûmeta Kurdistanê bangewazî bo civaka navdewletî: Îran van tawanên gelek caran dubare dika

Serokatîya Encûmena Wezîrên Hikûmeta Herêma Kurdistanê piştî êrîşa bi moşekên balîstîk bi ser Hewlêrê de ragihand, ew bahaneyan ku xwedê giravî êrîş ji bo lédana binkeyeke Îsrailê bûye neraste, em radigihînin ku cihê bûye armanca êrîşê cihêkî sîvîlê û ew behane tenê ji bo veşartina wê tewana kirêt e.

Serokatîya Encûmena Wezîrên Herêma Kurdistanê bi daxuyaniyê nivîskî ragihand: "Derbarê êrîşa tirsonekî ya îro 13.03.2022yê ber bi sibehê ve li ser Hewlêrê, ku xwedê giravî ji bo lédana binkeyeke Îsrailê ya nêzîk konsulxaneyê Amerîkayê pêk hatiye, em radigihînin ku cihê bûye armanca êrîşê cihêkî sîvîlê e û ew behane tenê ji bo veşartina wê tewana kirêt û propagandaya encamdarên wê êrîşê ye û dîr e ji rastiyê." Di daxuyaniyê de hat gotin: "Em teqez dikin, ev çendîn care Îran wan dest-dirêjîyan dubare dika û bêdengiya civaka navnetewî ya li hember wan êrîşên tirsonekî rê xweş dika bo berde-wambûna wan tawanên bi wî rengî. Em daxwazê ji Netewên Yekbûyî û Amerîka û Yekîtiya Ewropa û Komkara Erebi û Parlamentoya Iraq û Hikûmeta Îranê dikin, bilez lêkolînê li ser vê êrîşê û tometên bêbingeh bikin û serdana cihê bûye armanca êrîşê bikin. Bila rastî jî ji raya giştî ya cîhanê re bîrê eşkere kirin û helwestên tund li hember wan êrîşan bîrê girtin."

Supaya Pasdaran a Îranê bi daxuyaniyêkê îdia kiriye ku wan li Hewlêrê navendeke stratejîk a îstixbarata Îsrailê bi moşekên balîstîk kiriye armanc. Lê belê di êrîşa ku moşek li cihên sîvîl ketine kanala Kurdistanê bûye armanca wan moşekan û ziyaneke mezin a madî di encamê de çêbûye.

PeyamaKurd

Îro salvegera koça Mihemed Şêxo ye

Hunermendê kurd ê navdar Mihemed Şêxo di sala 1948'an de li başûrê rojavayê welêt, li gundê Gîrbanîna Qamişloyê tî dinê. Navê wî yê rastî Mihemed Salih Şêxmûs e. Di zarokatiya wî de malbata wî koçber dibe û li gundê Xecokê bi cîh dibe. Li vir mirêbetiyê dike. Şêxo mezinê yanzdeh bira ye. Di sala 1959'an de dest bi xwendinê dike, lê sê sal şunda dest ji mektebê ber didê. Di salên xwe yê mektebê da Mihemed Şêxo gelek hunermendên kurd nas dike. Ji tesîra wan nêzîkî muzîkê dibe û di sala 1969'an de dest bi dengbêjîyê dike. Ew salên xwe yê di navbera 1969 û 1972'yan li Lubnanê ji bo xizmeta hunerê xerc dike û li Bêrûtê du sal dersên muzîkê distîne. Di sala 1972'an de bi hinek hevalên xwe re bi navê Koma Serkeftin komek mûzîkê saz dike. Mihemed Şêxo 1973'an de derbasî Başûrê Kurdistanê dibe û li wir mîna hozan û şervanan kar dike, tîkiliyê xwe bi hunermendê kurdên ên din re saz dike. Paşê diçe Şamê, li wir kasetayê xwe ya bi navê Ay Gewrê derdixe. Lê li wir dewleta Sûriyê Mihemed Şêxo rihê nehêlê û

gelek caran tê binçavkirin. Ser wê yekê carek din berê xwe da

MIHEMED SALIH ŞÊXMÛS
MIHEMED ŞÊXO
(1948-1989)

Îraqê û di nav refên pêşmergeyan de cîhê xwe digre. Bi tîkîna serhildana Başûr re ew derbasî Rojhilatê dibe û li wir kasetekê tomar dike. Li Rojhilatê Kurdistanê ji bilî karê xweyê muzîkê çend sala mamostetiyê jî dike. Demek şunda rejîma Îran ê jî Şêxo wek dijberê rejîmê dihesibîne û derheqê wî da biryara binçavkirinê digre. Ji ber wê yekê Mihemed Şêxo piştî 11 salan carek din berê xwe didê Sûriyê û li wir bi hezkirineke mezin tîkîliya Mihemed Şêxo û gelê kurd aciz dibe û wî digrê, davêjê zindanê. Lê ev biryar jî dengê Şêxo nade birîn. Ew kilamên xwêyê herî baş li heps û zindanan de dibêje û di kilam û stranên xwe de derd û kulên gelê

xwe û daxwaz û baweriyên wan bi hunermendiyek bilind tîne ziman. Hunermend di sala 1983'yan de vedigere Qamişloyê û heta sala 1988'an de gelek berheman diafirîne. Mihemed Şêxo di 9'ê adara 1989'an de çû ser heqîya xwe. Li Qamişloke jî aliyê 70.000 kesî bîr bi rêwîtiya xwe ya dawî hat rêkirin.

Bandora Mihemed Şêxo li ser muzîka kurdî

Mihemed Şêxo bi stran, stîl û awazên xwe kartêkirineke mezin li muzîka kurdî kir û gelek stranên wî jî aliyê gelek stranbêjên kurd hatin şîrovekirin û gotin. Bi deng û awazên xwe, kilam û stranên xwe jîyan û hunera gelê kurd dewlemend kir. Mihemed Şêxo bi giştî 14 kasê amade kirin û pêşkeşî gelê kurd kir. Berhemên wî li hemû parçeyên Kurdistanê hatin belavkirin. Mihemed Şêxo ku yek ji strana wî ya herî bi nav û deng Ay lê Gulê ye, gelek stranên din yê nas û hezkirî bi deng û awazê xwe xist guh û devê guhdaran. Piştî mirina hunermendê mezin, kasetên wî li gelek cîhan ji nû ve hatin derxistin û bi vî awayî bêmiriniya wî xwe nîşan da. **Ji hinek berhemên Mihemed Şêxo**

Ji Wezaretê Pêşmerge daxuyaniya êrîşa ser Hewlêrê: Em ê bi vîneke polayî rûbirû bibin...

Wezaretê Pêşmerge ya Herêma Kurdistanê derbarê êrîşa moşekî ya li ser Hewlêrê daxuyaniyek belav kir.

Di daxuyaniyê de hat gotin: "Êrîşên bi vî awayî, vîna gelê Kurdistanê lawaz nake û bi vîneke polayî ya Pêşmergeyanê rûbirûyî metrisî û gefan dibin."

Wezaretê Pêşmerge ragihand: "Wezaretê Pêşmerge ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê bi tundî êrîşa dest-dirêjîyane ya li ser bajarê Hewlêra Paytext şermezar dike. Tekez dikin ku ev dest-dirêjîyê aşkere li ser ewlehî, aramî û pêkvejiyana pêkhatiyên navçeyê ye. Êrîşên bi vî awayî, vîna gelê Kurdistanê lawaz nake û bi vîneke polayî ya Pêşmergeyanê rûbirûyî metrisî û gefan dibin."

Di daxuyaniyê de hat diyarkirin, "Hêza Pêşmergeyên Kurdistanê xwazyarê parastina aştî û aramiya navçeyê ye,

xebatê jî ji bo berevaniya li xak û gelê Kurdistanê û navçeyê dike. Ji vê rewangehê ve jî, em daxwaz ji civaka navdewletî û Hikûmeta

Kurdistanê dizanin. Hêza Pêşmerge li Herêma, hevşanê hêzên Hevpeymanan û artêşa Iraqê erkê wê yê pêşîne yê niha,

Iraqa Federal dikin, karê cidî li ser vê êrîşê û gefan bikin."

Herwiha wezaretê da xuyakirin, "Em bi vê bûyer û êrîşê nîgeran in, her êrîşek li ser hevpeyman û dostên me bîrê kirin, êrîşê û gefa li ser Pêşmerge û gelê

rûbirûbûna DAIŞê û tîkşikandina wê ye."

Di dawîya daxuyaniyê de hat gotin, selametî û parastina aramiya Herêma, bi erkê xwe ya rasteqîne dizanin û di wî erkê de jî xemsa nabin. **PeyamaKurd**

Amerîka: Em bi Bexda û Hewlêrê re ji bo danîna sîstema parastina moşekî kar dikin

Şewirmendê Asayîşa Niştîmanî ya Koşka Spî ya Amerîkayê Jake Sullivan, li ser êrîşa bi moşekên balîstîk ên Îranê bi ser Hewlêrê de daxuyaniyên girîng dan. Sullivan da zanîn ku Amerî-

ka bi tundî vî êrîşê şermezar dike û got, ew bi Hewlêrê û Bexdayê re kar ji bo danîna sîstema berevaniyê ya dijî moşekan dikin.

Şewirmendê Asayîşa Niştîmanî ya Koşka Spî Jake Sullivan ji kanala CBS News re gotiye: "Em êrîşa li ser Hewlêrê şermezar dikin û her karekî jî bo parastina hevpeymanên xwe û berjewendiyên Amerîka li herêma dikin."

Sullivan eşkere kir, ew bi Hikûmeta Iraqa Federal û Hikûmeta Herêma Kurdistanê re ji bo parastina bajarên wan kar ji bo danîna sîstema berevaniyê ya dijî moşekan dikin. **PeyamaKurd**

Nêçîrvan Barzanî û Balyozê Amerîka metirsiya berdewam a DAIŞê li Iraq û Sûriyê gotûbêj kirin

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Balyozê Amerîka yê li Bexdayê Matthew H. Tueller civiya û di wê hevdîtinê de biryara Dadgeha Federalî ya

Wezîrê Derve yê Amerîkayê ji bo karûbarên Iraq û Îranê Jennifer Givitto, Cîgirê Wezîrê Derve yê Amerîkayê bo karûbarên Rohhila-ta Nêzik Ethan A. Goldrich, Nûn-

Şanda mêvan amaje bi wê yekê jî kir, ku Amerîka bi riya e li ser berdewamiya peywendiyên xwe yê ligel Iraq û Herêma Kurdistanê, herwiha tekezî li ser girîngiya hemahengî û piştvanîya navbera Pêşmerge û artêşa Iraqê di şerê li dijî DAIŞê de kir.

Di hevdîtinê de aliyan bal kişand li ser hemahengî û yekrêziya aliyên Kurdistanê yê li Bexdayê û amaje bi wê yekê kirin ku ev yek dê pêgeha Herêma Kurdistanê bihêztir bike û xizmeta berjewendiyên wan bike.

Nêçîrvan Barzanî destnîşan kir ku li Iraqê siyaset xetîmî ye û got ku heta niha ti lihevkerinek di navbera aliyên siyasî de ji bo pêşdebirina proseya pêk nehatiye.

Barzanî herwiha diyar kir ku derfeta başkirina rewşa welat heye û divê hemû alî li ser vê mijarê bigihin hevdegiyê.

Serokê Herêma Kurdistanê di berdewamiya axaftinên xwe de spasiya hikûmeta Amerîkayê kir ku piştgiya Iraq û Herêma Kurdistanê kiriyê û dîpat kir ku ew dixwazin pirsirêkên Herêma Kurdistanê li gel Iraqê li ser esasê diyalog û destûrê çareser bikin.

Herwiha mijarên weke azadî, mafên mirov û rewşa jinan li Herêma Kurdistanê û pêşhatên Sûriyê û navçeyê mijarên din ên civînê bûn. **Hewlêr-KDP.info**

Iraqê ya derbarê yasaya petrol û gaza Herêma Kurdistanê hat gotûbêj kirin. Barzanî got ku Herêma Kurdistanê dixwaze hemû kêşeyên ligel Bexdayê li ser bingeha diyalog û destûrê çareser bike.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî îro Çarşemê 9ê Adara 2022ayn de li Hewlêrê pêşwazî li Balyozê Amerîka yê li Bexdayê Matthew H. Tueller şanda ligel kir.

Di şandê de Fermandarê Hêzên Hevpeymanîya Navdewletî ya li dijî DAIŞê li Iraq û Sûriyê John Brinan, Alîkara

erê Taybet ê Amerîkayê bo Sûriyê berpîrsê kar û barên Şam û Sûriyê Matthew Pearl û dîplomatên Konsulxaneyê Giştî ya Amerîkayê li amade bûn.

Di civînê de pêşhatên Iraqê, metirsiya berdewam a DAIŞê li Iraq û Sûriyê, pêwendiyên Amerîka ligel Iraq û Herêma Kurdistanê û herwiha biryara Dadgeha Federalî ya Iraqê derbarê yasaya petrol û gaza Herêma Kurdistanê hatin gotûbêj kirin. Herwiha behsa xebatên çaksaziyê yê di nava Wezareta Pêşmerge û rewşa navxwe ya Herêma Kurdistanê hat kirin.

Li Rojava şehîdên 12'ê Adarê hatin bîranîn

Li gelek navendên Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê Şehîdên Serhildana 12'ê Adarê hatin bîranîn.

Li Kantona Heskê bi boneya salvegera 18. a Serhildana Qamişlo çalakiyên cûda hatin lidarxistin

Meclîsên navçeyên Dirbêsiyê, Şedadê, Til Temirê û navçeya bakur a Heskê yê kantonê Heskê daxuyaniyeke hevpar da. Daxuyaniya li Dirbêsiyê bi beşdariya dehan endamên meclîsê li qada Şehîdan ji aliyê Hevseroka Meclîsê Terfa Welî ve hate xwendin. Dîsan daxuyaniya Meclîsa Şedadê li qada avahiya meclîsê ji aliyê endamê meclîsê Fadil Hisên ve û daxuyaniya meclîsên navçeya bakur ji aliyê hevseroka meclîsa navçeya bakur Remedan Fetah ve hate xwendin.

Di daxuyaniyê de hate gotin ku di demê de ku civaka Sûriyê di aloziyê siyasî, aborî û ewlehî û dagirkerî de ye, desthilata Şamê hîna dest ji hişmendîya xwe bernedaye û li gavên cidî ku karibe jiyana gel pêş bixe û ber bi ewlehî û istîqrarê ve bibe, gavên cidî navêje.

Di berdewama daxuyaniyê de hate gotin ku Serhildana 12'ê Adarê destpêka bilindkirina dengê azadiyê, hilweşandina rejîma despôt û ya netewperestî ye ku bi salan siyasîyê dîrxistin û înkarkirinê li dijî gelê Kurd dimêşand.

Di daxuyaniyên meclîsan de soz hate dayîn ku dê gav pêş de bavêjin û têkoşinê bidomînin heta ku tevahî daxwazên Serhildana 12'ê Adar û avakirina civakeke demokratîk a pir rengî pêk werin.

Piştî xwendina daxuyaniyan dirûşmeyên silavkirina Serhildana 12'ê Adarê hatin berz kirin.

Bi heman armançê Meclîsa Mabatên Şehîdan a Til Temirê bi beşdarbûna bi dehan şênîyan daxuyaniyek da. Daxuyanî li qada avahiya meclîsê ji

aliyê endamê rêveber ê PYD'ê Idrîs Yûnis ve hate xwendin

Di daxuyaniyê de hate gotin: "Serhildana Qamişlo ya 2004'an di dîroka nûjen a Sûriyê de xeleke veguhertîne ya girîng bû, rejîma Baas bi rêya wê hewl da fitneyê di navbera Kurd û Ereb de derxîne. Bûyerên wê demê ku di maçê futbolê ya di navbera tîmên Fiti-

wê û Cîhad de rû dabûn hatibûn plankirin, di encama tundî û serdegirtina bêserûber de bi dehan Kurd şehîd bû û gelek jê jî birîndar bûbûn."

Her wiha hate gotin ku komkujîya li Qamişlo bi destê kesên ku ji salan ve demokrasiyê li Sûriyeyê qedexê dikin, hatibû kirin û wiha hate domandin: "Mîna her car hikûmeta Şamê bi zihniyeta dewleta şovenîst nêzî serhildêrên 12'ê Adarê bû ku her tim hewl dide dijminahî û cudabûnê di navbera gelan de derxîne. Ev hikûmet xwe dispêre fikirê pergala yekalî ku li dijî demokrasiyê ye û xwest rê li pêşîya pêkanîna yekîtîyê di navbera gelan de bigire, ji ber ku cewhera wê li ser siyaseta parçebûnê ava bûye."

Meclîsa Malbatên Şehîdan ev rêgez bi derketina tevgerên tundrew mîna DAIŞ, Cebhet El-Nusra û gelek komên din ên ku dewleta Tirk piştgiya wan dike, berpîrsên encamên ku niha li ser qada Sûriyê derketine û li pêşîya çareseriyê astengiyên çêdikin.

Di berdewama daxuyaniyê de îşaret bi vê yekê hate kirin: "Şoreşa li Bakur û Rojhilatê Sûriyê û Rêveberiya Xweseriya Demokratîk xwe dispêre sistemeke demokratîk a ku fikrê hemû gelan kom dike û wan dike yeke ava bûye. Vê şoreşê yekîtiyê civakî ava kir ku niha li hember hemû dijberên hevîyên azad ên gelên herêmê ne, li

ber xwe dide."

Rêxistina PYD'ê ya navçeya Holê jî semînerê li ser Serhildana Qamişlo, sedem, bandor, encamên wê û qonaxên pêşketina heta destpêkirina Şoreşa 19'ê Tirmehê da.

Semîner bi beşdariya dehan endamên partiyê, şênî û rûpsiyên navçeyê ji aliyê endamê rêveber ê PYD'ê Emar Mûsa ve hate dayîn.

Mûsa anî ziman ku hikûmetê werzîş bi kar anî da ku berjewendî û armançên xwe li herêmê pêk bîne û fitneyê di navbera pêkhatayan de derxîne.

Mûsa da zanîn ku jiyana hevbeş, hevgirtina pêkhatayan di serhdanê de hewldanên rejîmê vala derxist û got: "Yekîtîya pêkhatayan û zanebûna siyasîyêmedar, rewşenbîr û tevahî gelên Rojava herêm ji şerekî navxweyî dîrxist." Di berdewama daxuyaniyê de hate diyarkirin ku Serhildana Qamişlo tovê şoreşa 19'ê Tirmeha 2012'an bû. **anfkuirdi.com**

Nêçîrvan Barzanî û Balyozê Kanadayê pêşxistina pêwendiyên gotûbêj kirin

Îro Pêncşema 10.3.2022 Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî pêşwazî li Balyozê nû yê Kanadayê li Iraqê Gregory Galligan kir û di wê hevdîtinê de herdu aliyan pêşxistina pêwendiyên gotûbêj kirin.

Di hevdîtinê de, Serok Nêçîrvan Barzanî jibîlî bixêrhatina şanda mêvan, hêviya serkeftinê ji balyozê nû re xwest û piştgiya Herêma Kurdistanê ji bo serxistina wî di erkê wî de nîşan da.

Herwiha di hevdîtinê de, çend mijar hatin gotûbêj kirin, mîna pêşxistina pêwendiyên Kanadayê ligel Iraq û Herêma Kurdistanê, proseya siyasî ya Iraqê û hewlên ji bo derbaskirina astengiyên li pêşîya wê proseya ewlehî ya Iraqê û rûbirûbûna gefên terorîstên DAIŞê.

Herdu aliyan tekezî kirin li ser pêşvebirina pêwendiyên û berfirekîna warê alîkariya hevbeş û behsa derfeta kar û veberhênanê ji aliyê Kanada ve li Iraq û Herêma Kurdistanê kirin.

Gotûbêj kirina rewşa navçeyê bi giştî mijareke dinî civînê bû. **Hewlêr-KDP.info**

Çanda dengbêjiyê li şaredariya Wanê dewam dike

Şaredariya Wanê her sal dîwanên dengbêjiyê weka dewama çandê lidar dixê û dide dewam kirin. Îsal di

çarçoveya ahengên sibatê de car din ji bo dengbêjan bername amade kirin û gelek dengbêj tevî dîwana dengbêjan bûn.

Çanda devkî li Wanê bi xêra dengbêjan dewam dike. Dîwana dengbêjan ya îsal li Navenda Çandê ya Hacibekir çêbû û ji dengbêjan Dengbêj Îsmet, Dengbêj Aydın, Dengbêj Şah İsmail Milani û Dengbêj Miraz tevî dîwanê bûn. Ji xelkê gelek kes bûn guhdarvan û temaşevanên dîwana dengbêjan. **PeyamaKurd**

Kurdistan | 55 dibistanên nû hatin avakirin, biryara 30 projeyên din hatiye dayîn

Wezîrê Perwerdehiyê yê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Alan Hemeseîd eşkere kir, di dema kabîneya nehem a hikûmeta Kurdistanê 55 dibistanên nû hatine avakirin. Wezîrê Perwerdehiyê Alan Hemeseîd di merasîma vekirina dibistaneke 18 polî ya li komelgeha Pêrziñ a Hewlêrê de da zanîn ku ew dibistan bi lêçûna 1 mil-

yar û 841 milyon dînanan hatiye avakirin û eşkere kir:

"Di kabîneya nehem a Hikûmeta Herêma Kurdistanê de 55 dibistan hatine avakirin û rizemendî li ser 30 projeyên din jî hatiye dayîn. Ew proje bi 23 milyar û 600 milyon Dînanan têne avakirin." Herwiha Wezîrê Perwerdehiyê got: "Îsal budçeyeke din a taybet ji bo avakirina dibistanan ji aliyê Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî ve wê bê terxankirin." **PeyamaKurd**

Wezaretê Derve ya Amerîkayê: Amerîka gelekî girîngiyê bi pêgeh û aramiya Herêma Kurdistanê dide

Serok Mesûd Barzanî Îro Sarşema 09.03.2022 li pêşwaziya şandeke Wezaretê Derve ya Amerîkayê kir û di wê hevdişînê de şanda mêvan got,

Amerîka gelekî girîngiyê bi pêgeh û aramiya Herêma Kurdistanê dide.

Îro Sarşema 09.03.2022 li pêşwaziya şandeke Wezaretê Derve ya Amerîkayê kir ku ji xani-

ma Jennifer Gavito Cêgirê Yarîderê Wezirê Derve yê Amerîka û Matthew Tueller Balyozê Amerîka

ma Jennifer Gavito Cêgirê Yarîderê Wezirê Derve yê Amerîka û Matthew Tueller Balyozê Amerîka

li Iraqê û Robert Palladino Konsolê Giştî yê Amerîka li Hewlêrê û her wiha hejmarek ji şewirmendên serbazî û siyasî pêkhatibûn.

Di hevdişînê de rewşa Iraqê û pêşhatên siyasî yên dawî û proseya siyasî û çareseriyên ji bo derbasbûna gefan û parastina aramiyê guftûgo kirin.

Her di wê civînê de tekez li ser hemahengî û karê hevbeşa hêzên Pêşmergeyên Kurdistanê û hêzên Iraqê li şerê terorê de kirin.

Di beşeke dinê hevdişînê de şanda mêvan tekezî li ser wê yekê kir ku Amerîka gelekî girîngiyê bi pêgeh û aramiya Herêma Kurdistanê dide.

Rewşa Sûriyê û pêşhatên meydana yê rûbirûbûna terorê li wî welatî mijarên dinên wê civînê bûn.

Hewlêr-KDP.info

Parlamentoya Kurdistanê: Vîna gelê Kurdistanê bi kiryara terorîstî ya tirsonek naheje!

Parlamentoya Kurdistanê li ser êrîşa moşekî ya li ser Hewlêrê daxuyaniyek weşand û êrîş bi tundî şermezar ki.

şeva borî bê ti bihaneyekê li ser Hewlêr a Paytexta Herêma Kurdistanê hatiye kirin. Spas ji Xwedêyê mezin re ku ti ziyaneke

bidin ji bo êdî rê neyê dayîn ku destdirêjî li ser serweriya welat û ewlehî û aramiya welatiyan bê kirin."

Parlamentoya Kurdistanê da zanîn: "Vîna gelê Kurdistanê ji bo pêşketin, pêkvejiyan û aramiya Herêma Kurdistanê gelekî ji wê bihêztir e ku bi wê kiryara terorîstî ya tirsonek biheje."

Îro 13ê Adarê bi şev li demjimêr 01:00 12 moşek bi ser Hewlêrê de hatin avêtin ku li dorûbera Balyozxaneyê Amerîka ya Hewlêrê û avahiya Kurdistanê ketin. Di encama êrîşê de zianên madî çêbûn.

Li gorî daxuyaniyên fermî yên saziyên Herêma Kurdistanê, moşek ji derveyî xaka Iraqê û Kurdistanê hatine avêtin û çavkaniyên Amerîkî jî diyar dikin ku ew moşek ji aliyê Îranê ve hatine avêtin.

Herwiha li ser hesabên medya civakî yên alîgirên Îranê û Supaya Pasdaran ew êrîş wekî tolhildana êrîşa Îsraîlê ya li Sûriyê ku du fermanên Îranî yên pilebilind hatibûn kuştin tê nîşandan.

PeyamaKurd

Parlamentoya Kurdistanê ragihand, "Vîna gelê Kurdistanê ji bo pêşketin, pêkvejiyan û aramiya Herêma Kurdistanê gelekî ji wê bihêztir e ku bi wê kiryara terorîstî ya tirsonek biheje."

Parlamentoya Kurdistanê da xuyakirin, "Parlamentoya Kurdistanê gelekî bi tundî êrîşa moşekî ya tirsonek şermezar dike ku

canî jê derneketiye." Di daxuyaniyê de hat diyarkirin: "Em di demekê de ku nîgeranî û hevsoziya xwe bo welatiyên xweşewîst ên bajarê Hewlêrê nîşan didin, di heman demê de daxwaz ji Hikûmeta Iraqê û civaka navdewletî dikin, karê cidî li ser wê destdirêjî û êrîşê bikin û hewlên xwe yên cidî

12emîn Festîvala Azadî û Newrozê ya Hewlêrê dest pê dike

Hat ragihandin ku sibe 11ê Adarê, 12emîn Festîvala Azadî û Newrozê li Hewlêrê tê lidarxistin ku heta 20ê Adarê bi çalakiyên cûrbicûr ên hunerî berdewam dike. Derbarê festîvalê de Parêzgarê Hewlêrê Omêd Xoşnav ragihand, piştî ku çend sal in Festîvala Azadî û Newrozê nayê kirin, îsal bername hatiye danîn ku careke din ew festival dest pê bike.

Xoşnav got: "Sibe 11ê Adarê ku salvegera azadkirina Hewlêrê ye, çalakiyên Festîvala Azadî û Newrozê dest pê dikin û heta 20ê Adarê berdewam dikin."

Parêzgarê Hewlêrê da zanîn, hejmareke mezin ji hunermendan di festîvalê de amade dibin û çalakiyên cûrbicûr ên hunerî û werzîşî tene kirin û da zanîn, yekem çalakiya festîvalê bi danî-

na kevirê binyatê yê Peykerê Şehîd Xece Bawe dest pê dike.

Umêd Xoşnav diyar kir, hemû

rêkarên ewlehiyê û her hêsankarî ji bo beşdariya welatî û geştîyaran hatine girtin.

Hêjayî bibîrxistinê ye, roja 11ê Adara 1991ê xelkê Hewlêrê bi piştevaniya hêzên Pêşmerge li

dişî rêjîma Beis a Iraqê rabûn ser pêyan û di demeke kurt de bajarê xwe azad kirin.

Şehîd Xece Bawe jî jineke têkoşer a Hewlêrê û Kurdistanê ye û wek sembola qehremaniya jinên Kurd tê zanîn ku di Raperîna 1991ê de li Hewlêrê şehîd bûbû.

PeyamaKurd

Serokê Herêma Kurdistanê û serokomarê Tirkîyê rewşa navçeyê gotûbêj kirin

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî îro 12/3/2022an di çarçoveya Foruma Dîplomasiyê ya Antalyayê de ligel Serokomarê Tirkîyê Recep Teyîb Erdogan civiya.

Di civînê de, herdu aliyên behsa derfet û çawaniya pêşvebirina pêwendiyên Tirkîyê ligel Iraqê û Herêma Kurdistanê û firehkirina warên hevkarîyên hevbeş û pêşxistina zêdetere a tevgera bazirganî û aborî kirin.

Rewşa Iraqê û astengiyên li pêş proseya siyasî ya Iraqê, mijareke din a civînê bû, tê de her du alî hevnerîn bûn li ser gihîştina hêz û aliyan Iraqî bi hevtêgihîştineke hevbeş û derketina ji rewşa xitimî û pêkanîna hikûmeta nû ya federal a Iraqê ku rengvedana pêkhatiyên be.

Derbarê pêwendî û pirsgerêkên Hewlêr - Bexdayê de, Nêçîrvan Barzanî tekezî li ser daxwaza Herêma Kurdistanê ya çareserkirina yekcarî ya pirsgerêkan bi guftûgoyan û li ser binemaya destûrê kir. Herdu aliyên, dawî pêşhatên navçeyê bi giştî, şerê li dijî terorê û metirsiyên ewlehiyê guftûgo kirin û li ser girîngiya karkirin û hewlên hemû aliyên û yê navdewletî ji bo parastina ewlehî û aramiyê hevnerîn bûn.

Hewlêr-KDP.info

Qubad Talebanî: Armanckirina Hewlêrê hewlek e bo têkdana ewlehî û aramiyê

Cîgirê Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Qubad Talebanî îro Yekşemê piştî êrîşa bajarê Hewlêrê daxuyaniyek da.

Qubad Talebanî di daxuyaniya xwe de got: "Êrîşa mûşekî ya ku bajarê Hewlêrê kiriye armanckirina hewlek e bo têkdana aramiya girseyên gelê Kurdistanê û êrîşek e bo ser her kesekî Kurd li seranserê cîhanê."

Got jî: "Em bi tundî wê êrîşê şermezar dikin û radigehînin ku ew kiryar dê mezînatîya bajarê Hewlêrê kêmeke û ti zianê naghêje navûdengê wê, destnîşan kir ku wê ewê Hewlêrê û hemû navçeyên Herêma Kurdistanê wek ronahiya çavê xwe biparêzin."

PUKmedia

PDK: Êrîşa tirsonekî û namerdî serbilindî û berxwedêriya Hewlêrê nalerizîne

Fraksiyona PDKê li Parlamentoya Kurdistanê êrîşa moşekî ya li ser Hewlêrê şermezar kir û ragihand, karê tirsonekî û namerdî, serbilindîya Hewlêrê û berxwedêriya

wê nalerizîne. Di daxuyaniya îro Yekşemê ya fraksiyona PDKê li Parlamentoya Kurdistanê de êrîşa moşekî ya li ser Hewlêrê hat şermezar kirin û hat gotin: "Fraksiyona PDKê bi tundî êrîşa tirsonekî ya li ser çend cihên parêzgeha Hewlêrê, ku nav wan de avahiya K24ê jî hebû şermezar dike û hêviya selametiye ji bo karmendên wê kanalê dixwaze."

Fraksiyona PDKê destnîşan kir: "Karê tirsonekî û namerdî, serbilindîya Hewlêrê û berxwedêriya wê nalerizîne û bi tundî dijî her êrîşên wisa yên tirsonekî em ê rawestin."

PeyamaKurd

4 Mart Kürt Sultan Selahaddin Eyyubi'nin vefatı yıl dönümüdür

Bugün 4 Mart tarihin şahitlik ettiği en kıymetli ve adaletli komutanlarından Selahaddin Eyyubi'nin vefatı yıl dönümüdür. ZERnews'in "TARİHTE BUGÜN" bölümü editörü sizin için güzel bir derleme hazırladı. Gelin Selahaddin Eyyubi'yi ve tarihini tanıyalım.

1a- Kürt lider, Eyyubi Devleti'nin kurucusu Selahaddin'in asıl adı Yusuf'tur. "Selah" barış, "din" ise inanç anlamındadır. Barışçıl ve adaletli yönü münasebetiyle kendisine "Selahaddin" lakabı verilmiştir. Mısır İskenderiye Kütüphaesi kaynaklarına göre, İslam tarihindeki ilk

Kürlerin tarihi başarısını Batı Avrupalı "Keltler"e vermişlerdir. Ancak her oy veya savaşta dökülecek kan lazım olduğunda hemen Kürlere dönüp "Biz sizinle Müslüman kardeşiz, Avrupalılar kafir, düşman, emperyalist" derler. İroni'nin alası...

4- Selahaddin Eyyubi 1138'de Tikrit'te dünyaya geldi. 4 Mart 1193'te hakkın rahmetine kavuştu. Dosta ve düşmana karşı hoşgörü, adalet ve centilmenliği ile dünya tarihine adını altın harflerle yazdırmıştır. Onu düşmanları bile çok sevmişti. Nitekim o dönem ve son-

karşılaştıkları Haçlı ordusuna karşı amcasının ordusunun sol kanadını oluşturan süvari birlikleri ile elde ettiği başarılar sayesinde kendini gösterdi. Savaşın sonunda haçlı kumandanı "Kayseryalı Hugh" (Hugh of Caesarea) Selahaddin'in birliğine saldırdığı esnada esir düştü. Savaşın sonunda Selahaddin ve amcası ŞERKO (Şirkuh) İskenderiye'ye geçtiler. Burada kendilerine halife tarafından para, asker ve bir kale verildi. Kaleye saldıran Mısır haçlıları Şerko'nun birliklerini dağıtmayı başardılar fakat Selahaddin'in birlikleri kalenin

yardıma istedi ve deniz yoluyla bir Haçlı ordusu, kendisine yardım için gönderildi.

Haçlı ve Mısır ordusu, Afrika ile Asya'nın birleştiği noktada buluştu ve savunmaya geçtiler. Bu durum karşısında çok şaşırarak Selahaddin ve Şirkuh, yanlarındaki az bir kuvvetle ne yapacaklarını bilemediler. Daha sonra Selahaddin, ordunun komutasını ele aldı ve Sultan Nureddin'den gelecek yardımı bekleme fikrini beyan etti. Ardında ustaca bir manevrayla Belbis kalesini ele geçirdi. Beriden Sultan Nureddin ise, Selahaddin ve Şirkuh'a doğrudan yardım yerine Haçlı topraklarına yürüyerek onları geri çekilmeye zorladı. Bu yüzden çekilen müttefiklerinden ümidi kesen Şaver, Sultan Nureddin'in hücum etmesinden korkarak Şirkuh'un ordusuyla sulha mecbur oldu. Selahaddin, sulh şartlarını bizzat kendi tespit etti.

Sulh yapıldıktan sonra Şam'a dönen Selahaddin, can dostu olarak gördüğü ilim ve irfan sohbetlerine yeniden katılmaya başladı. Bu seferle beraber Selahaddin, askeri alanda ilk maharetini gösterdi. Önceleri Selahaddin bir ilim adamı olmak istiyordu, yönetici olmak gibi bir niyeti yoktu. Nureddin Mahmud, Selahaddin'in bütün karşı çıkmalarına rağmen askeri sahada Selahaddin'den faydalanmak istemişti.

10- Sultan Nureddin, Şirkuh'un ifadelerinden Mısır'ın fethinin kolay olacağını anlamıştı ve bu yüzden Şirkuh'u bir kez daha Mısır üzerine gönderdi. Şirkuh, Selahaddin'in yeniden kendisiyle gelmesi şartıyla bunu kabul etti. Çoğu kişinin ricasını reddeden Selahaddin, Sultan Nureddin'in ricasına dayanarak sefere çıktı.

Sultan Nureddin'e bağlı bir ordunun üstüne geldiğini duyan Şaver, cizye vaadiyle Haçlılar'dan yardım istedi. Kudüs'ten hareket eden Haçlı ordusu, Asya ile Afrika'nın birleştiği yerde Şaver ve ordusuyla buluştu. Bunların toplam sayısı 30.000'e baliğ oluyordu. Şirkuh ve Selahaddin'in yanındaysa 2.000 asker vardı. Selahaddin, ordunun kumandasını eline aldı ve kısa bir sürede Sina Çölü'nü aştilar. Kendilerinin 15 misli olan düşmalarını mağlup etmeyi başardılar ve İskenderiye'ye gelip bu kaleyi ele geçirdiler. Çok kısa bir sürede kale halkının muhabettini kazanan Selahaddin, canları pahasınada olsun bu halkın, kendisiyle savaşacağını anladı. İskenderiye'nin düştüğü haberini alan, Mısırlılar ve Haçlılar, önceki mağlubiyetin etkisinden çıkıp İskenderiye üzerine yürüdüler. İskenderiye çok önemli bir mevkiydi ve doğu ile batının ticaret merkeziydi.

11- Şirkuh ve bazı askerler, şehir dışında mühim bir mevkiyi tutarak Sultan Nureddin'den gelecek yardımı beklemeye koyuldular. Selahaddin ve yanındakilerse şehri müdafaaya koyuldular. Selahaddin, kaleyi üç ay boyunca başarıyla savundu. Fakat Haçlılar'a desteğe gelen bir Rum donanmasının deniz yolunu kesmesi sebebiyle umduğu yardımı bulamayan Şirkuh, zaten erzak sıkıntısı çeken kalenin kurtarılmasını mümkün görmeyerek hiç almazsa maiyetindeki askerleri selamete çıkarmak düşüncesiyle tuttuğu mevkiyi bıraktı ve çekilmeye başladı. Selahaddin, Şirkuh ve askerlerinin gitmesinden sonra sulh istemekten başka çare bulamadı.

Sulh şartı olarak askerleri ve silahlarıyla beraber Suriye'ye dönmeyi istiyordu.

Sulh yapıldıktan sonra Selahaddin ve askerleri kaleden çıktılar. Kudüs kralı, büyük bir ordu beklerken 100 kadar yaralı askerin kaleden çıktığını görünce çok şaşırıldı. Zaten böyle kahramanlık-lara hayran olan Kudüs kralı, üç gün süreyle Selahaddin ve askerlerini ordugahında misafir etti. Selahaddin, bu üç gün içinde Hristiyanlar'ın ordu tertibatına ve Hristiyan kumandanlar arasındaki çekişmelere vakıf oldu. Bu bilgiler ilerideki mücadelelerde çok işine yarayacaktı. Misafirlikten sonra Suriye'ye dönen Selahaddin, kendini tekrar ilim ve irfan sohbetlerine verdi.

12- Yardıma gittiği Fatimi hükümetinin aciziyetini gören Kudüs kralı, savaş ilanına daha lüzum görmeyerek sınırı geçti ve Kahire civarına kadar geldi. Bunun üzerine Sultan Nureddin'e mektuplar gönderen Fatimi halifesi, yardım talep ediyordu. Sultan Nureddin bu talebi kabul etti ve Şirkuh'u yeniden Mısır üzerine gönderdi. Selahaddin'de bin bir rica ile üçüncü sefere gitmeyi kabul etti.

Selahaddin, adeti olduğu üzere büyük bir süratle emrindeki öncü kuvvetlerle önüne tesadüf eden tüm düşman birliklerini perişan etti ve Şirkuh ile esas ordunun, kılıç çekmesine dahi lüzum kalmadan Kahire civarına kadar gelmelerini temin etti. Şaver'in cizye vaadi ve laf kalabalığıyla oyaladığı Haçlı ordusu, bu hücumu haber alır almaz dağılıp firar etti. Kudüs kralının geri dönmelerinden sonra Sultan Nureddin'e bağlı kumandanların varlığından hoşnut olmayan Şaver, bir ziyafet tertib edip hepsini ortadan kaldırmaya karar verdi. Şaver'in bu teşebbüsünü öğrenen Şirkuh büyük istraplara düştü.

Selahaddin ise Şaver'den önce davranıp çölde bir ziyafet düzenledi ve ziyafete Şaver'i de davet etti. Ziyafet mahaline yaklaşan Şaver'i karşılamak için yanına giden Selahaddin, yanındaki muhafızlardan çekinmeksizin Şaver'i kolundan tutup çekti ve atından düşürdü. Hadiseyi gören dalkavuklar derhal dağıldı. Zaten Şaver'in iktidar mücadelesinden bıkmış olan Fatimi halifesi, Şaver'i ortadan kaldırmak için fırsat kolluyordu. Bu olayı duyunca Şaver'i idam ettirdi ve boşalan vezirlik makamına, Sultan Nureddin'den korktuğu için Şirkuh'u getirdi. Fakat bir-iki ay sonra Şirkuh vefat etti.

13- 1171'de Mısır'da Şii Fatimi halifeliğine son vererek Bağdat'taki Abbasi halifeliğine bağlılığını ilan eden Selahaddin Eyyubi böylece Mısır'ın tek yöneticisi durumuna geldi. Fatimiler Şii mezhepçi idi. Selahaddin Eyyubi ise Sünnidir. Bu yüzden Şii Mezhepçi İnan rejimi Selahaddin'i sevmez.

Bu gelişme ile İslam dünyasındaki iki başlılık son bulmuş ve biri Bağdat'ta, biri de Mısır'da olmak üzere mevcut olan iki halifeli yapı değiştirilmiş oldu. Artık İslam dünyasında tek bir halife vardı. Bu olay müslümanların haçlılara karşı birleşmesinde tarihi dönemeçlerden birisi olmuştur. Selahaddin Nureddin Mahmud Zengi'ye hayatı boyunca bağlı kaldı, fakat Nureddin'in 1174 yılında vefat etmesiyle durum değişti. Selahaddin, Nureddin'in dul eşi İsmetüddin Hatun ile evlendi. Fakat Nureddin'in yerine

hilâli bayrak: Selahaddin Eyyubi'nin KÜRT HİLÂLİ'dir... Selahaddin Eyyubi; Ortadoğu, İslam ülkeleri ve Kürdistan'a barış, huzur, selamet getirdi. Bu halkların özgürce bir arada gelişmelerini sağladı.

1b- Planlı olarak egemen güçler, Selahaddin vurgusu üzerinden Kürtleri Yahudilere saldırtmaya çalışıyor. Kürtlerin kendi insani ve Kur'an'i haklarını talep etmemesi için dikkatlerini başka yere çekmek için tuzak kurmaktadır. Sultan Selahaddin, Yahudilere karşı hiç savaşmadı. Bilakis onları Avrupalı işgalci Hristiyanlardan korudu. Çünkü Haçlı Güçler (Günümüzün NATO'su gibi düşünün), o zaman Müslümanlar gibi Yahudiler ve yerli Hristiyanlara da katliamlar yapmıştı. Kürt Sultan Selahaddin, onları zulme karşı savundu.

2- Selahaddin Eyyubi'nin ailesi köken olarak İslam öncesi Kürt kraliyet ailesi Hedbani (Hezbani)'lere dayanır. 1130'da Divin'de Şedadi hanedanlığı yıkılınca Selahaddin'in dedesi, önce Bağdat'a gider oradan Tikrit'e yerleşir. Tikrit tarihte Kürdistan coğrafyası olup artık tamamen Araplaşmış bir vilayettir. Selahaddin'in kurduğu devleti anlatan tarihi bir eserin ismi de "Tarihü'l Devletü'l Ekrad"tır. Yani "Kürd Devleti Tarihi"dir.

3- Arap - İslam alimlerinin eserlerinde Selahaddin Eyyubi'nin seceresi yazılırken içinde mutlaka "Kürt" olduğu kelimesi geçer ve mutlaka Türk yazarlar o Arapça eserleri Türkçeye çevirirken "Kürt" kelimesini yok etmişlerdir, tercüme etmemişlerdir.

Örneğin İranlı alim-bilge Ali Şeriatî Din ve Medeniyet isimli eserinde, "Yunanlılar'a medeniyet ve felsefeyi Kürtler öğretti" demişken Türk yayınevleri yıllarca Farsça eserdeki "Kürt" kelimesini "Kelt" olarak Türkçeye geçirmişler-

rasında bir çok Hristiyan din alimine göre cehenneme gitmeyecek tek Müslüman Selahaddin Eyyubi'dir.

5- Selahaddin Suriye-Mısır bölgelerinde Eyyubi Devleti'ni kurdu. Kudüs ve Ortadoğu'nun bir çok yerini istila eden, Müslüman ve Yahudiler'e hayatı dar eden, 88 yıllık Avrupa Hristiyanları'nın işgaline güç, adalet ve barış ile son verdi.

6- Selahaddin Eyyubi Haçlı ordusu ile savaşırken "Fırsat bu fırsattır" diyen Selçuklu Sultanı 2. Kılıçarslan onu arkadan vurur. Ancak Selahaddin'in ordusu dönüp Selçukluları yener. Selçuklu Türkleri'ne Anadoluda kıtlık ve hastalığın kol gezdiği, sultanlarının hatası yüzünden kendilerinin cezalandırılması durumunda ayakta kalamayacaklarını, dolayısı ile bir daha bu hataya düşmemeleri gerektiğini söyler.

7- Dönemin İslam halifesi İmadeddin Zengi, Selahaddin'in babası Necmeddin Eyyub'u vali olarak Baalbek ve Şam'a atar. Selahaddin burada büyür, ayrıcalıklı bir çocukluk dönemi geçirir. İyi bir tahsil aldı. Askeri eğitimden ziyade dini derslere de meraklıydı. Sanatla ve ilimle uğraşır. Selahaddin'in biyografisini yazan El-Wahrani Onun Öklid Geometrisi, astronomi, matematik ve aritmetik konularında uzman olduğunu belirtir. Mantık, felsefe, sosyoloji, fıkıh (İslam hukuku) ve tarih öğrendi, Şam'daki Dar'ul-Hadis'ten (Hadis Üniversitesi) mezun oldu. Kürtçe, Arapça, Farsça ve Türkçe dillerini biliyordu.

8- Yirmi altı yaşındayken amcası ŞERKO tarafından eğitilmek üzere kendi hizmetine alındı. Mısır'ın güçlü aşiretlerinden Banu Ruzzaiklerin ele geçirilmesine Fatimi halifesinin yanında savaşta. Daha sonra Haçlı ordusunun elinde bulunan Mısır'daki Bilbeis şehrinin ele geçirilmesinde görev aldı. Bilbeis'in ele geçirilmesinden sonra

düşmesine engel oldu.

9a- Haçlı Seferleri ya da Haçlı Akınları nedir? 1096-1272 yılları arasında, Avrupalı Katolik Hristiyanların, Papa'nın talebi ve çeşitli vaatleri üzerine, genellikle Müslümanların elindeki Orta Doğu toprakları (Kutsal Topraklar) üzerinde askeri ve siyasi kontrol kurmak için düzenledikleri akınlar bütünüdür.

9b- 1. Haçlı Seferi sonucunda kurulan Kudüs Krallığı; gözünü Mısır'a dikmişti. Zamanda Mısır'ın alınabilmesi için çok elverişliydi. O günkü Mısır'daki Fatimiler devletinin iç siyaseti karışıklıklar içindeydi. Mısır veziri Şaver, bir saray darbesi sonucu rakibi olan diğer vezir Dirgam'a yenilip vezirlikten olunca gizlice Şam'a, Nureddin Mahmud Zengi'nin yanına gitti ve yardım istedi (1164). Nureddin Zengi bu olayı fırsat bilerek İslam dünyasındaki iki başlılık problemini halledebileceğini ve Müslümanlar'ı tekrar tek çatı altında birleştirip Haçlılar'la mücadele konusunda güçleneceğini hesaplayarak Şaver'e olumlu yanıt vermişti.

9c- Sultan Nureddin, Mısır'da Şaver'e yardım etme görevini Esedüddin Şirkuh'a verdi. Şirkuh bu görevi; kardeşinin oğlu Selahaddin'i yanında götürmek karşılığında kabul etti. Eyyub'un oğlu Selahaddin ise, inzivaya çekilmekten ve ilim meclislerinde bulunmaktan büyük bir zevk duyardı.

Bu yüzden savaşa gitme tekliflerini bin bir ricayla kabul etti. Ardından Şirkuh ve askerlerle yola çıktı. Selahaddin'in askeri hayatı bu noktada, amcası Esedüddin Şirkuh'un hizmetine girmesiyle başladı. Bu arada Mısır'da işler iyiden iyie karışmıştı. Şaver, rakibi Dirgam'ı mağlup etmeyi başarmıştı ve Sultan Nureddin'den gelecek desteğe ihtiyacı kalmamıştı. Sultan Nureddin'e bağlı askerlerin müdahalesinden korkan Şaver, cizye karşılığında Kudüs Krallığı'ndan

4 Mart Kürt sultan Selahaddin Eyyubi'nin vefatı yıl dönümüdür

geçen oğlu İsmail, Selahaddin'i tanımadı ve işbirliğine yanaşmadı. Mısır'daki zengin tarım topraklarını mali dayanak olarak kullanan Selahaddin, Nureddin'in çocuk yaşta oğlu adına naiplik talebinde bulunmak üzere küçük, ama çok disiplinli bir orduyla Suriye'ye hareket etti.

Ama çok geçmeden bu talebinden vazgeçti. 1177 yılındaki Montgisard Muharebesinde Kudüs kralı IV. Baudouin'e yenildi. 1186'ya değin Suriye, Kuzey Mezopotamya, Filistin ve Mısır'daki tüm Müslüman topraklarını kendi bayrağı altında birleştirmeye girişti ve İslam birliğini tekrar kurdu. Zamanla sahtekarlık, ahlaksızlık ve gaddarlıktan uzak, cömert, erdemli, ama kararlı bir hükümdar olarak ünlendi. O zamana değin iç çekişmeler ve yoğun rekabet yüzünden Haçlılara direnmede güçlük çeken Müslümanların maddi ve manevi açıdan güçlenmelerini sağladı.

14- Selahaddin, yeni ya da gelişmiş askeri teknikler kullanmak yerine, çok sayıdaki düzensiz kuvvetleri birleştirip disiplin altına alarak askeri güç dengesini de kendi lehine çevirmeyi başardı. 1187'de bütün gücüyle, Latin Haçlı krallıklarına yöneldi. Bu arada Kudüs Kralı ölmüş yerine Lüzinyan-

lı Guy geçmişti. Selahaddin, Kudüs kralını ve ordusunu Kuzey Filistin'de Tiberya yakınlarında Hittin'e kadar getirmeyi başardı. Hittin kuyularıyla ünlü bir yerd. Selahaddin çok önceden kuyuları tutmuştu, böylece Haçlılara bir damla su bırakmadı. Kudüs ordusu günlerce süren yürüyüşten sonra 4 Temmuz 1187'de tükenmiş ve susuzluktan bitkin düşmüş bir halde Selahaddin ile karşılaştı, İslam ordusu çoktan kuyuları tutmuş ve hiçbirini bırakmak gibi bir niyeti de yoktu. Bu noktadan sonra geri dönemediler ve Selahaddin'in karşısına çıkmak zorunda kaldılar. Hittin Muharebesi'nde Selahaddin, Kudüs Kralı Lüzinyanlı Guy komutasındaki Haçlı ordusunu yenmeyi başardı. Haçlıların verdiği kayıpların büyüklüğü Müslümanların Kudüs Krallığı'nın neredeyse tümünü ele geçirmesine sağladı. Akka, Betrun, Beyrut, Sayda, Nasıra, Gaman, Caesarea, Nablus, Yafa ve Aşkelon üç ay içinde düştü. Salaheddin Haçlılara en büyük darbesini ise 88 yıl Frankların elinde kalan Kudüs'ü 2 Ekim 1187'de teslim alarak indirdi.

15- Selahaddin'in başarısına düşen tek gölge Sur'un ele geçirilmemesiydi. 1189'da Haçlı işgali

altında yalnızca üç kent kalmış, ama sağ kalan dağınık Hristiyanlar zorlu bir kıyı kalesi olan Sur'da toplanarak Latin karşı saldırısının çıkış noktasını oluşturmuşlardı. Kudüs'ün düşmesiyle derinden sarsılan Batılılar yeni bir Haçlı seferi çağrısında bulundu. III. Haçlı Seferi çok sayıda büyük soylu ve ünlü şövalyenin yanı sıra, üç ülkenin krallarını da savaş alanına çekti. III. Haçlı Seferi uzun ve tüketici oldu. İngiltere Kralı I. Richard ("Aslan Yürekli" Richard) hiçbir sonuca ulaşamadı. Haçlılar Doğu Akdeniz'de ancak güvensiz bir toprak parçasına tutunabildiler. Kral Richard Ekim 1192'de dönüş için yelken açtığı savaşa sona ermişti. Selahaddin başkent Şam'a çekildi ve burada 1193 yılında vefat etti.

Vefatının ardından akrabaları imparatorluğa paylaştılar.

Selahaddin Eyyubi, 2005 yılında çekilen Cennetin Krallığı adlı filmde Suriyeli aktör Hasan Mesut tarafından canlandırılmıştır. Daha önce 1935 yılında Cecil B. DeMille'in yönettiği The Crusades filminde Ian Keith, 1954 yılında David Butler'ın yönettiği King Richard and the Crusaders filminde ise başroldeki Rex Harrison tarafından canlandırılmıştı. **tr.zer.news**

Kürdler, ya tarih kitaplarından tamamen silinmiş ya da tarihleri düşmanları tarafından yazılmıştır.

Tarih boyunca Kürd halkına yapılan katliamlar silsilesinin bir halkasının adı da Koçgiri'dir. Ancak diğer katliamlar gibi bu katliam da sonraki nesiller tarafından gereği gibi öğrenilememiş ve analize tabi tutulmamıştır. Çünkü Kürdler, ya tarih kitaplarından tamamen silinmiş ya da tarihleri düşmanları tarafından yazılmıştır. Dünyaca ünlü tarihçi Arnold Toynbee'nin "Bir millet için en büyük felaket, tarihinin düşmanları tarafından yazılmasıdır" sözünde vurguladığı üzere, Kürdler maddi katliamların yanında düşmanları eliyle tarihlerinin saptırılması felaketine de maruz kalmışlardır.

Güney-batı Dêrsim olarak da bilinen Koçgiri, 1920'li yıllarda 135 köy ve kırk bini aşkın nüfustan oluşmaktaydı. Bu bölge 18. yüzyıl sonlarında, Osmanlı Sadrazamı Kör Yusuf Ziyaeddin Paşa'nın, Kürdistan'daki tenkil harekâtı sırasında ilk darbeyi yemiştir. Birçok çatışmanın yaşandığı bu harekâta Sadrazam ve Serdar Kör Yusuf Ziyaeddin Paşa, eski Osmanlı yöneticileri gibi Alevi Kürdleri olan bölge halkından bir gecede hileyle 150 aşiret reisinin başını keserek, aşiretleri cezalandırma yoluna gitmişlerdir. Katliamlarla dolu acı bir mirası devralan Kürd büyükleri, bu mazlum halkın birlik ve dirliğini sağlamak için yirminci yüzyılda daha sistematik ve kurumsal siyasi çalışmalarında bulunmuş, İstanbul merkezli birçok hareket ve cemiyet açıkça faaliyete başlamıştır. Bunların en önemli ve kitlesel olanı Seyyid Abdulkadir liderliğindeki Kürdistan Teali Cemiyeti olmuştur. Dini ve millî meziyetleriyle her bakımdan Kürd toplumunu temsil eden bu cemiyet, Kürdistan şehirlerindeki etkinliği ve siyasi çalışmalarlarıyla da nam salmıştı. İttihad ve Terakki'den sonra ikinci büyük güç olup iktidara geçen Hür-

Koçgiri Katliamı (1921)

riyet ve İtilaf Fırkası doğrudan Kürdistan Teali Cemiyeti ile ilişkiye geçerek, Kürdler'e özerklik verilmesi temelinde bir anlaşma yapmıştı. Kürdistan Teali Cemiyeti ile Ferid Paşa kabinesi arasında imzalanan bu anlaşmada şöyle denilmekteydi: "Programında esasen mahalli yönetim biçimini kabul eden Hürriyet ve İtilaf Fırkası Genel Merkezi ile Kürdistan Cemiyeti arasında, aşağıdaki madde üzerinde tam anlaşma sağlanarak, her iki taraf Allah'ın yardımına dayanarak ülkenin kurtuluşu ve halifeliğin haklarının korunması için ortak çalışmaya söz verirler. Madde: Çoğunlukla Kürd halkının oturduğu memleketler siyaset olarak İslâm halifeliğine ve Osmanlı saltanatına bağlı olmak şartıyla, toplam halkın çoğunluğu tarafından seçilecek bir Emir'in başkanlığı altında özerk yönetime sahip olacaktır. 20 Aralık 1918"

Kürdlerin tarihi lideri Seyyid Abdülkadir başkanlığındaki Kürdistan Teali Cemiyeti Kürdistan'da hızlı bir şekilde şubelerini oluşturmuş, bu kapsamda Alişan Bey'i cemiyetin Dêrsim şubesini kurmak üzere görevlendirmiş, o da Baytar Nuri ile beraber şubeyi açmıştır. Ayrıca Koçgiri (Zara), Divriği, Kangal, Hafik, İmraniye, Beypazar, Celalli, Sincan, Hamo, Zınara ve Domura'da da cemiyet adına çalışmalarda bulunmuşlardır.

M. Kemal Erzurum Kongresi zamanında Alişan Bey ve Baytar Nuri'ye kongre kararlarının Kürdleri de kapsadığı söylemiyle milletvekilliği teklifinde bulunmuş; ancak onlar bu teklifi reddetmişlerdir. Kürd cemiyetleri içindeki gençlik kesimi ve Bedirhanlar öncülüğündeki Kürd Teşkilat-ı İctimaiye Cemiyeti bağımsızlığı dilendirmekte; Seyyid Abdülkadir liderliğindeki Kürdistan Teali Cemiyeti ise, "Türklerin bu düşkün zamanında onlara darbe vurul-

masının Kürdlük şiarına yakışmadığı" gerekçesiyle ve Osmanlı hükümetinin Kürdistan'a muhtariyet vermeyi kabul ettiğini

Necat ÖZDEMİR

söyleyerek beklenmesi gerektiğini savunmaktaydı. Koçgirililer, bu ikilem içinde harekete geçmişlerdi. Bir yandan, Kürdistan Teali Cemiyeti ile İstanbul Hükümeti arasında yapılan gizli anlaşmada öngörülen statüyü ve Sevr Antlaşması'nın 62/64. maddelerinde öngörülen "özerklik" statüsünü gündeme getiriyor, diğer yandan Koçgirililer'in yoğun olarak yaşadıkları Zara, Divriği, Refahiye, Kuruçay ve Kemah kazalarının bağlı bulunacağı bir vilayet oluşturulması ve yönetimine yerli Kürdler'den birinin atanması isteniyordu. 1920 yılının başlarında Baytar Nuri, Yellice nahiyesinde Hüseyin Abdal tekkesinde Cangaben ve Kurmeşan gibi aşiretlerin liderleriyle bir toplantı düzenlemiş, 25 Kasım 1920'de de "Batı Dersim Aşiret Reisleri", Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Sevr Antlaşması'nın uygulanması gerektiğini ve aksi halde silah zoruyla bu hakkı elde etmeye mecbur kalacaklarını bildirmişlerdi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Koçgiri aşireti reisi Alişan Bey'i Refahiye kaymakam vekilliğine, kardeşi Haydar Bey'i de İmraniye bucak müdürlüğüne atayarak çatışmayı önlemeye çalışmış, başkaldırı, bölgedeki 6.

Süvari Alayı'nın bir grup asker kaçacağını yakalamak isterken çıkan çatışmalarla 6 Mart 1921'de başlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Sakallı Nurettin Paşanın Merkez Ordusu'nun emrinde Topal Osman Ağanın bizzat komuta ettiği 42. ve 47. Giresun Alaylarını isyanı bastırmakla görevlendirmiştir.

6 Mart 1921 tarihinde Sivas'ın Koçgiri (Zara) ilçesinde Kürdler'e yapılacak yeni katliamın fişekleri artık patlamış, katliam sonrası Sivas'a vali olarak atanan Ebubekir Hazım Tepeyran Koçgiri katliamının Nurettin Paşa adlı komutanın vahşiliğinin bir sonucu olduğunu itiraf etmiştir.

Nurettin Paşa 14 Mart 1921 tarihli "ayaktakımı Kürdler" ifadesini içeren bildirisinde gelişmeleri şöyle anlatmaktaydı: "Sivas iline bağlı Zara ilçesi (bu ilçeye 'Koçkiri' de denir) sınırları içinde yerleşik bulunan Koçkiri aşiretleri arasına sokulan bazı arabulucu kötü amaçlı kişilerin kandırdığı bu aşiret reislerinden çoğunun rıza ve muvafakatları dışında bir kısım ayaktakımı Kürdler, Ümraniye'deki askeri müfrezeye saldırmış ve bazı subaylarla Ümraniye'de bulunan Zara ilçesi kaymakamını tutuklamışlardır. Bu ayaklanmacılar, davranışlarının nedeni olarak, hükümetin sözde Kürtleri vuracağını söylemesiyle korku ve kaygıya kapılmış olduklarını yaymışlar..." (Ebubekir Hazım Tepeyran, Belgelerle Kurtuluş Savaşı, Gürer yayınları, s.211) Nisan'da harekâtın birinci evresi sona erdiğinde başkaldıran Kürdler küçük gruplar halinde dağılarak kuzey ve kuzeydoğu yönündeki bölgelere çekilmişlerdir. Yoğunlaşan harekâtlar neticesinde 17 Haziran 1921 tarihinde Haydar Bey'in kardeşi Alişan ve 32 ileri gelen ile 500'den fazla kişi teslim olmuş, bunlar mahkeme için Sivas'a gönderilmiş, başkaldırı

böylece kanlı bir şekilde tamamen bastırılmıştır.

Başkaldırı sonunda Sivas valisi şu itiraflarda bulunmuştur: "Böylelikle Ümraniye bucağına ve Zara ilçesinin merkezine bağlı köylerden 76 ve Divriği ilçesinde 57 toplam 132, savaştaki düşman istihkamları gibi yakılmış, yıkılmış ve yüzlerce nüfus öldürülmüştür. Ayrıca bütün mal, eşya, zahire ve hayvanları yağmalanmıştır. Binlerce nüfus da dağlarda, kırlarda açlıktan ve sefaletten ölüme mahkûm edilmiştir..."

Nurettin Paşa, hükümetin güvenip kendisine verdiği yetkiyi pek kötü kullanarak yarattığı facialarla yetinmemiş, Koçkiri ileri gelenlerinden öldürülen ya da can korkusuyla dağlarda saklanan kişilerin ailelerini de Sivas'a sürmüştü" (Ebubekir Hazım Tepeyran, Belgelerle Kurtuluş Savaşı, Gürer yayınları, s. 216, 218)

Yüzlerce kişinin hunharca öldürüldüğü, tecavüzlerin yaşandığı, mal ve hayvanların yağmalandığı, köylerin yakıldığı, binlerce kişinin dağlarda ölüme mahkûm edildiği Koçgiri başkaldırısının önemli isimlerinden olan Alîşêr ve karısı Zarîfe ise, 9 Temmuz 1937 Cuma günü, Kafat köyü yakınlarında barındıkları bir mağarada, Zeynel, Rehber ve Efendi adlı kişiler tarafından öldürülmüşlerdir. Zeynel tarafından Alîşêr'in kafası kesilerek Albay Nazmi Sevgen'e teslim edilmiştir.

Koçgiri Katliamı Osmanlı sonrası kurulan idarenin Kürdler'e yönelik ilk icraatı olarak, adeta ardından gelecek vahşi uygulama ve katliamların habercisi olmuştur. Bu katliamı 1925, Zilan, Dêrsim ve diğer katliamlar izlemiştir.

Kaynaklar
Mehmet Bayrak, Koçgiri İsyani Ve Alîşêr İle Zarîfe Oral Çalışlar, Dersim'den Önce Koçgiri Katliamı Koçgiri İsyani, Vikipedi (ramanaronak.wordpress.com) haberdiryarbakir.com

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

Ev çiyə? Ev **ave**.
Bu nədir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

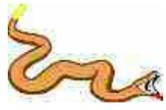
diran

Ev çiyə? Ev **dirane**.
Bu nədir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

agir

Ev çiyə? Ev **agire**.
Bu nədir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

mar

Ev çiyə? Ev **mare**.
Bu nədir? Bu ildir.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bizin

Ev çiyə? Ev **bizine**.
Bu nədir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

balon

Ev çiyə? Ev **balone**.
Bu nədir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

bacan

Ev çiyə? Ev **bacane**.
Bu nədir? Bu pomidordur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çiyə? Ev **otomobile**.
Bu nədir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

taC

Ev çiyə? Ev **taCe**.
Bu nədir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

Canî

Ev çiyə? Ev **Canie**.
Bu nədir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

cûcîk

Ev çiyə# Ev **Cûcike**.
Bu nədir? Bu cücədir.
Что это? Это цыпленок.
What is it? It is a chicken.

finCan

Ev çiyə# Ev **finCane**.
Bu nədir? Bu fincandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup.

Çç

çav

Ev çiyə? Ev **çave**.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

çêlek

Ev çiyə? Ev **çêleke**.
Bu nədir? Bu inəkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

çaynîk

Ev çiyə? Ev **çaynîke**.
Bu nədir? Bu çaynıqdır.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

çakûç

Ev çiyə? Ev **çakûçe**.
Bu nədir? Bu çəkicdir.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

Dd

defter

Ev çiyə? Ev **dəftere**.
Bu nədir? Bu dəftərdir.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

dar

Ev çiyə? Ev **dare**.
Bu nədir? Bu ağacdır.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

dest

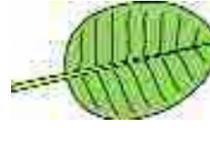
Ev çiyə? Ev **deste**.
Bu nədir? Bu əldir.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çiyə? Ev **dile**.
Bu nədir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

Ee

belg

Ev çiyə? Ev **belge**.
Bu nədir? Bu yarpaqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

elok

Ev çiyə? Ev **eloke**.
Bu nədir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

ker

Ev çiyə? Ev **kere**.
Bu nədir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

zebeş

Ev çiyə? Ev **zebeşe**.
Bu nədir? Bu qarpızdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

êleg

Ev çiyə? Ev **êlege**.
Bu nədir? Bu jiletir.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

hêk

Ev çiyə? Ev **hêke**.
Bu nədir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

Ff

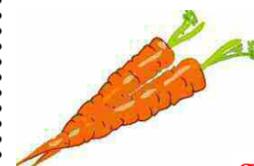
fîl

Ev çiyə? Ev **fîle**.
Bu nədir? Bu fildir.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elephant.

fîrok

Ev çiyə? Ev **fîroke**.
Bu nədir? Bu təyyarədir.
Что это? Это самолет.
What is it? It is a plane.

gizêr

Ev çiyə? Ev **gizêre**.
Bu nədir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь.
What is it? It is a carrot.

gêzî

Ev çiyə? Ev **gêziye**.
Bu nədir? Bu süpürgədir.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

pê

Ev çiyə? Ev **pêye**.
Bu nədir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

kêr

Ev çiyə? Ev **kêre**.
Bu nədir? Bu bıçaqdır.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

fînd

Ev çiyə? Ev **fînde**.
Bu nədir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

zerafe

Ev çiyə? Ev **zerafeye**.
Bu nədir? Bu zürafədir.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

gore

Ev çiyə? Ev **goreye**.
Bu nədir? Bu corabdır.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

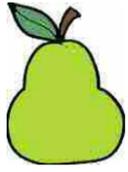

guh

Ev çiyə? Ev **guhe**.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо..
What is it? It is an ear.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

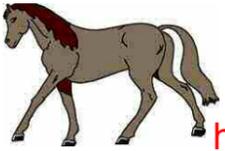
hirmê

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hirç

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

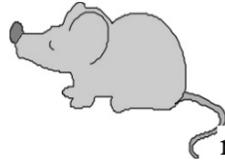
lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu əlcəkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

Ev çîye? Ev lînge.
Bu nêdir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îî

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

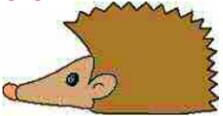

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

Ev çîye? Evjûjîye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

rojname

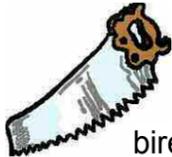
Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjâl

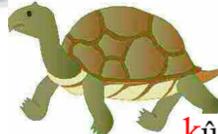
Ev çîye? Ev kevjale.
Bu nêdir? Bu xərcəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Kk

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

kûsî

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdir.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

lîmon

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

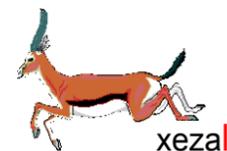
kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşığıdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezâl

Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî

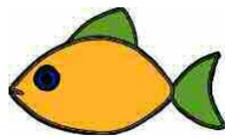
Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çeyirtkêdir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu samışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

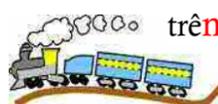
Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

Nn

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zərrəbındır.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reñge.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

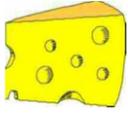

top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeye.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

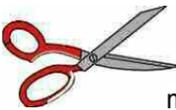

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

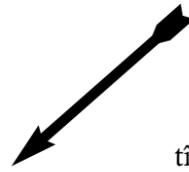
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşke

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qilncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

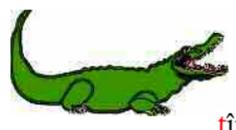
tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsah

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

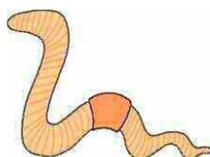
keVok

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyörçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdir.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBƏ-ALFABÊYA BI FERHENG**Ww**

w erdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

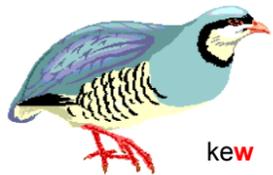
wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ew r

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

kew

Ev çîye? Ev kewê.
Bu nêdir? Bu kêkikdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendîr.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

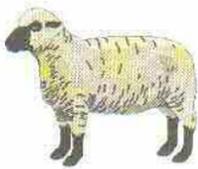
xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdir.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardîr.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

1

yek

Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

В аэропорту Багдада прогремел взрыв

1 февраля в международном аэропорту Багдада прогремел взрыв. Как сообщает "Shafaq News" со ссылкой на неназванный источник в службе безопас-

ности, взрыв произошел в районе периметра аэропор-та недалеко от лагеря "Victori", где размещаются военные советники США.

Вскоре после взрыва сработали сирены, но, по предварительным данным, пострадавших нет.

Следствие установило, что взрыв был произведен с помощью самодельного взрывного устройства (СВУ), несколько частей которого остались на месте происшествия.

kurdistan.ru

ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latînî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, limon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Ûu	Юю	Ûü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Xx	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zeytûn

Hazırladı İsmayıl TAHİR

5 марта – особый день в истории Курдистана. В этот день в 1991 году начались события, конечным последствием которых

стало то, что ситуация меняется, и начали активно сотрудничать с пешмарга. 28 февраля 1991 года Саддам

Хусейн официально объявил о "подавлении мятежа". В страхе перед новым "анфалем", курды кинулись к границам с Ираном и Турцией. По оценке Генсека ООН

в конце апреля в Иране находилось около 1 млн беженцев из Ирака, в Турции — 416 тыс.; от 200 тыс. до 400 тыс. чел. искали укрытия в высокогорной местности Ирака. Из районов Киркука и Эрбиля бежало до 70 % населения.

Перед лицом гуманитарной катастрофы, 5 апреля ООН принимает резолюцию № 688, объявляющую территорию к северу от 36 параллели "зоной безопасности". США, Великобритания и Франция в рамках гуманитарной операции "Provide Comfort" ввели в Иракский Курдистан свои войска, после чего от Саддама Хусейна ультимативно потребовали оставить три курдские провинции. К октябрю иракские войска, а с ними и все чиновники и государственные служащие были выведены из Эрбиля, Дохука и Сулеймани.

Свободный Курдистан был восстановлен. Партиями были созданы временные органы власти, и начали готовиться парламентские выборы. Так возникла курдская государственность в Южном Курдистане, которая к нашему времени дала такие блестящие результаты. Теперь в Курдистане уже вступило в активную жизнь поколе-

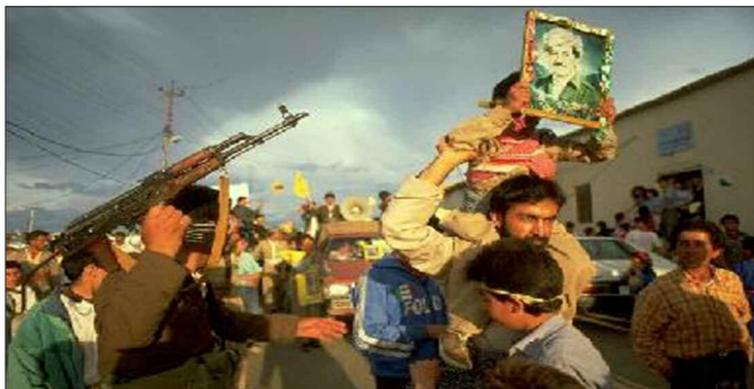
ние, которое не помнит чужеземной власти и знает о ней только по рассказам старших.

Достижения, оплаченные страданиями и кровью отцов, нынешняя молодежь воспринимает, как нечто само собой разумеющееся. Недовольная своим нынешним положением, она предъявляет счет к курдским властям, требуя большей свободы и справедливости. Само по себе, это нормально: только таким образом возможен социальный прогресс. К сожалению, однако, она не всегда помнит, что национальная государственность – не есть что-то, само собой разумеющееся для курдов, и что, борясь за свои законные права и интересы, следует думать о том, чтобы эта борьба укрепляла, а не подрывала устои общества и национальной государственности. Между тем, хотя Саддам и повешен – у курдов осталось множество коварных и беспощадных врагов как внутри Ирака, так и за его пределами, врагов, которые выжидают удобного момента, чтобы ликвидировать завоевания курдского народа, и сами изо всех сил провоцируют такой момент. Но их планы окажутся тщетны: пройдя через все неизбежные "кризисы роста", Свободный Курдистан выйдет из них не ослабленным, а усиленным – более свободным, более справедливым и более единым.

К годовщине Мартовского восстания

является нынешнее существование полунезависимого Федерального Региона Курдистан в Ираке. Ситуация, в которой находились иракские курды к началу 1990-х годов, была, без сомнения, худшей за всю их историю. Вооруженное движение было задавлено, нация только что пережила кампанию массовых депортаций и прямого геноцида – Анфаль, 4000 деревень были уничтожены, сады и леса вырублены, колодцы забетонированы, 182 тысячи человек считались пропавшими без вести (только теперь их тела начинают находить в массовых могилах в пустыне), Халабджа еще не пришла в себя после химической бомбардировки – словом, ситуация казалась такой, что хуже не придумаешь. В дополнение ко всему, курды не имели и международной поддержки, поскольку в ирано-иракской войне Запад поддерживал режим Саддама, и хотя война и кончилась, инерция этой поддержки сохранялась. Кувейтская авантюра Саддама перевернула стол и смешала все карты. Против Ирака сформировался единый международный фронт, и курды почувствовали, что вновь приходит их

сдался, подписав перемирие с многонациональными силами. Боевые действия прекратились, но на юге началось восстание шиитов, и целый ряд южных городов перешел под "народный контроль". Вслед за тем, начались демонстрации и в курдских горо-

дах. 5 марта вышедшие на улицу жители Рании и присоединившиеся к ним "джаши" взяли под контроль город. Восстание немедленно охватило окрестные городки. С гор стали спускаться отряды пешмарга, к повстанцам присоединились тысячи дезертиров, бежавших из разваливающейся армии. Уже 7 марта освобождена Сулеймания, 11 марта – Эрбиль, 13

перешла к Национальному фронту – блоку ДПК, ПСК и других патристических партий.

Однако вскоре оказалось, что радоваться рано. Заключенное с международной коалицией перемирие позволило Саддаму бросить все силы на подавление вос-

станий. Расправившись с шиитами на юге, он направил на север отборные части Республиканской гвардии. В небе Курдистана появились иракские самолеты и вертолеты, и слухи, что Саддам готовится применить химическое оружие, вызвали панику у людей, недавно переживших трагедию Халабджи. 3 апреля иракцы взяли Сулейманию, после чего Саддам

Токио осудил бомбардировку Эрбиля

Правительство Японии осудило ракетный обстрел города Эрбиль, столицы Курдистана, подчеркнув поддержку усилий

Ирака по обеспечению мира в регионе.

В заявлении пресс-секретаря посольства Японии в федеральной столице Багдаде Оно Хикарико говорится сегодня, в понедельник, что рано утром 13 марта из Ирана было выпущено несколько ракет по городу Эрбиль, что привело к жертвам. Иранская революционная гвардия объявила о запуске этих ракет, добавив: «Правительство Японии решительно осуждает это нападение, которое угрожает суверенитету и стабильности Ирака, а также миру и стабильности в ближневосточном регионе».

В заявлении подчеркивалось, что правительство Японии продолжит «поддерживать усилия правительства Ирака по обеспечению мира и стабильности в регионе. Кроме того, правительство Японии продолжит свои дипломатические усилия в целях ослабления напряженности и стабилизации ситуации в средневосточном регионе».

ПСКмедиа

В Курдистане нет новых смертей от коронавируса

Министерство здравоохранения Регионального правительства Курдистана объявило, что за последние 24 часа его лаборатории провели 2798 обследований, которые показали, что только 212 человек были инфицированы.

В сообщении ведомства говорится, что от вируса выздоровели 528 пациентов, за последние сутки во всех регионах области летальных исходов не зарегистрировано.

В заявлении указано, что в период после появления вируса министерство поместило на карантин 21 871 человека, все они были удалены после того, как удостоверилось, что они свободны от вируса, а его лаборатории провели 4071076 обследований, которые показали, что 435 211 человек были инфицированы во всех регионах области, 424 424 из которых выздоровели после получения необходимого лечения, при этом число заболевших достигло Совокупное число летальных исходов вследствие осложнений от инфекции составляет 7409 летальных исходов.

ПСКмедиа

Ирак об угрозах, исходящих из страны: МИД Ирана

В понедельник официальный представитель министерства иностранных дел Ирана заявил, что его страна неоднократно предупреждала Ирак о том, что его территория не должна стать источником опасности для Тегерана, через день после обстрела баллистическими ракетами Корпуса стражей исламской революции (КСИР) Ирана на окраине Эрбиля, столицы Курдистана.

«Сионистский режим снова и снова с иракской земли создает угрозу безопасности, и в этой стране возникает множество антиреволюционных групп и террористических групп», — цитирует государственное информационное агентство IRNA заявление официального представителя министерства иностранных дел Саида Хатибзаде на его еженедельной пресс-конференции.

«Совершенно неприемлемо, чтобы один из наших соседей, имеющий с нами тесные отношения, становился средоточием угроз Исламской Республике Иран», — добавил он.

Иран выпустил дюжину баллистических ракет в 1:20 утра в воскресенье, поразив несколько целей на окраине Эрбиля. Курдские власти подтвердили, что в результате два мирных жителя получили легкие ранения.

Курдские власти неоднократно заявляли, что в Курдистане нет израильских баз, и в воскресенье пригласили как местные, так и международные СМИ посетить места обстрелов, где гражданские дома получили значительные повреждения в результате попадания ракет.

Премьер-министр Курдистана Масрур Барзани в воскресенье поговорил с госсекретарем США Энтони Блинкеном и согласился «противостоять сфабрикованному набору ложных повествований, которые неоднократно использовались в последние годы при нападениях на Эрбиль».

Действия Тегерана были широко осуждены международным сообществом, в том числе правительствами Багдада и Турции.

Государственный департамент США осудил ракетный обстрел Эрбиля и заявил, что никто из американских военнослужащих не пострадал и никаким объектам не был причинен

ущерб.

«У нас нет никаких признаков того, что атака была направлена против Соединенных Штатов», — говорится в заявлении Госдепартамента США в воскресенье.

СМИ КСИР повторили то же сообщение и заявили, что не намерены наносить удары по какому-либо

объекту США. Он взял на себя ответственность за нанесение удара ракетой «точка-точка» по «стратегическому центру сионистского заговора и зла», как сообщают иранские государственные СМИ.

Хатибзаде призвал Ирак раз и навсегда прекратить использование своей территории против Ирана и заявил, что наблюдение и знание израильских баз в Ираке без указания их точного местонахождения.

«Ирак не должен стать плацдармом для террористических групп в Иране», — сказал Хатибзаде, вероятно, имея в виду ряд курдских оппозиционных групп, которые базируются в Курдистане и регулярно пересекают границу с Ираном для проведения терактов.

По данным Hengaw, правозащитной организации, базирующейся в Курдистане, которая следит за столкновениями в этом районе, в прошлом году произошло не менее 12 столкновений между курдскими оппозиционными группами и иранскими силами безопасности в курдских районах на западе и северо-западе Ирана. В ходе этих столкновений погибли по мень-

шей мере 13 сотрудников КСИР и других силовых структур.

Хатибзаде также затронул ряд других вопросов, включая переговоры, в том числе переговоры с Саудовской Аравией и ядерные переговоры в Вене.

Ирак был посредником между Саудовской Аравией и Ираном, проводя

переговоры в Багдаде с прошлого года. Хатибзаде заявил, что пятый раунд переговоров возобновится, как только Багдад назначит дату.

Замечание Хатибзаде противоречит воскресным сообщениям иранского новостного агентства, связанного с высшим органом безопасности страны, о том, что Тегеран «временно приостановил» переговоры с Эр-Риядом.

Что касается переговоров в Вене между Ираном и сторонами, подписавшими ядерную сделку 2015 года, Хатибзаде заявил, что Тегеран ждет окончательного решения США.

«Ряд фундаментальных вопросов, но ограниченных, все еще остается, и решения должны быть приняты в Вашингтоне», — сказал Хатибзаде.

Переговоры, которые подошли к завершающей стадии, были приостановлены в пятницу после того, как российские требования осложнили переговоры. По словам Хатибзаде, министр иностранных дел Ирана Хосейн Амир-Абдоллахян должен прибыть во вторник в Москву, возможно, для обсуждения требований России, которые создали новые препятствия ядерному процессу.

ПСКмедиа

Курдистан: решение иракского суда является неприемлемым

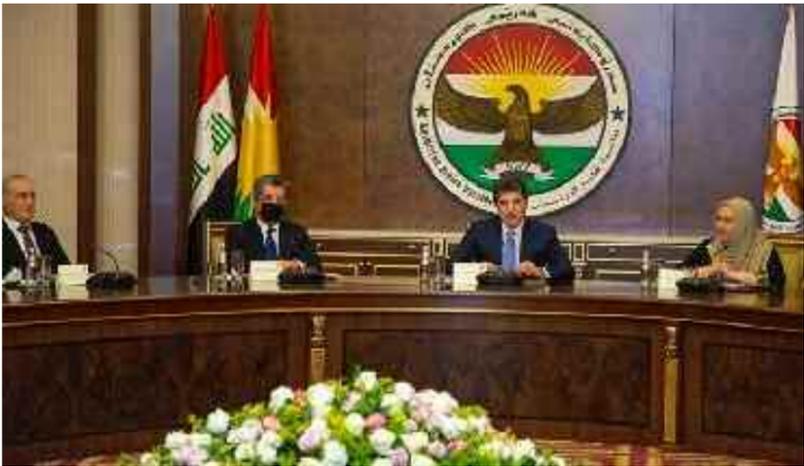
Иракский Курдистан вновь заявил, что решение Верховного суда Ирака, направленное против нефтяной промышленности региона, является

полномочий и передаче их федеральной власти, а это не согласуется с полномочиями Федерального суда и является отступлением от федеральной

основания закона о нефти и газе Курдистана и статьи (112) Конституции Ирака, "в то время как по прошествии 17 лет федеральные власти не выполнили свою юридическую обязанность по разработке нефти и газа", "несмотря на инициативы Курдистана в 2007 году, а затем федеральное правительство отозвало одобренный совместный проект закона о нефти и газе".

Президент Курдистана подтвердил, что будет продолжать работать с политическими партиями в Курдистане и Ираке, а также с международным сообществом для принятия мер по защите конституционных прав региона.

Парламент Курдистана также примет необходимые правовые и конституционные меры в этом отношении, а Судебный совет региона продолжит "работу, исходя из своей конституционной позиции, с иракскими судебными центрами для защиты конституционности прав региона". Региональное правительство Курдистана (КРГ) готово решать проблемы на основе конституции и продолжит конструктивный диалог с федеральным правительством", — говорится в заявлении. **kurdistan.ru**

"неприемлемым".

Президент Курдистана Нечирван Барзани, премьер-министр Масрур Барзани, спикер парламента Реваз Файик и глава Судебного совета региона 28 февраля провели встречу, чтобы обсудить недавнее решение Федерального верховного суда.

После встречи главы правительства заявили, что решение противоречит принципам федерализма и нарушает конституционные права Курдистана.

Оно также является косвенной и неправомерной правкой конституции, ведущей "к лишению региона конституционных

системы".

При принятии своего решения суд опирался на иракские законы, изданные в 1976 и 1985 годах, "которые ... несовместимы с принципами новой иракской конституции 2005 года", изменившей систему правления в Ираке с центральной на федеральную, и четко распределившую полномочия между регионами, провинциями и властями.

В заявлении говорится, что решение суда подрывает конституцию и федеральную систему и преследует "особые цели".

Нефтяные контракты Курдистана были заключены на

Каземи призывает к объединению слов о суверенитете Ирака

Сегодня, в понедельник, федеральный премьер-министр Мустафа аль-Каземи призвал политические силы объединиться в словах относительно суверенитета Ирака.

Пресс-служба премьер-министра сообщила в заявлении, полученном Иракским информационным агентством (INA), что «премьер-министр, главнокомандующий вооруженными силами Мустафа аль-Каземи посетил провинцию Эрбиль в Курдистане в сопровождении министров обороны и внутренних дел, а также встретился с рядом официальных лиц в Курдистане и проинспектировал место, пострадавшее от ракетного обстрела», отметив, что «Аль-Каземи встретился с Президентом Курдистана и премьером и вице-премьером Курдистана.

Он добавил: «Во время встречи они обсудили общую ситуацию в стране и наиболее важные последствия ракетного обстрела Эрбиля», отметив, что «отказ от нападения, терроризировавшего гражданское население, в обход ограничений международного права и норм, и была подчеркнута директива сформировать комитет из Консультанта по национальной безопасности и ряда лидеров». Силы безопасности, чтобы

сообщить о последствиях бомбардировки и собрать факты и доказательства.

И добавил: «Аль-Каземи

осмотрел место, подвергшееся ракетному обстрелу, встретился с людьми, которым это место принадлежит, и выслушал их подробное объяснение о месте, о том, что в нем находится, и о том, кому оно принадлежит».

Аль-Каземи сказал, согласно заявлению: «Мы подтверждаем, что Багдад присутствует здесь, в Эрбиле, и Эрбиль присутствует в Багдаде», подчеркнув «необходимость уважения суверенитета Ирака с разных сторон, и что этот вопрос был официально сообщен через дипломатические каналы».

И он указал на «необходимость принимать доказательства и не довольствоваться сомнениями, а также на то, что между раз-

личными странами региона должно быть сотрудничество в области безопасности для противостояния общим вызовам», призвав «иракские политические силы объединить слово относительно суверенитета Ирака и за то, что послужило стимулом для решения проблем и объединения рядов перед лицом проблем, стоящих перед Ираком».

В заявлении указано, что «Аль-Каземи проинспектировал спутниковый канал «Курдистан 24», который также пострадал от ракетных ударов». **ПСКмедиа**

Вызвали консула Ирана в знак протеста против теракта в Эрбиле

Департамент иностранных дел регионального правительства Курдистана вызвал сегодня, в понедельник, консула Ирана в Эрбиле, чтобы выразить протест против ракетного обстрела гражданских объектов в Эрбиле.

Источник в ведомстве сообщил «СМИ», что сотрудник министерства иностранных дел Сафин Дази вызвал консула Ирана в Эрбиле Насраллу Рашнуди и вручил ему ноту протеста против иранских ракетных ударов по медиа-центрам и гражданским объектам в Эрбиле.

Вызов иранского консула произошел после того, как иранская Революционная гвардия нанесла удар 12 баллистическими ракетами по Эрбилю, в результате чего был нанесен серьезный ущерб гражданскому имуществу и медиа-фонду «Курдистан 24».

До этого МИД Ирака вызвал посла Ирана Ираджа Масджеди, чтобы выразить протест против ракетного удара по гражданским объектам в городе Эрбиль.

Региональное правительство Курдистана и федеральное правительство договорились сформировать следственный комитет для раскрытия фактов и реализации иранских обвинений и утверждений. **ПСКмедиа**

КРГ через Багдад подаст жалобу в СБ ООН

Судебный совет регионального правительства Курдистана (КРГ) призвал федеральное правительство Ирака в понедельник (14 марта) подать жалобу на ракетный удар Ирана по Эрбилю в Совет Без-

опасности Организации Объединенных Наций (СБ ООН) в связи с нарушением региональных и иракских суверенитет.

КРГ заявило, что безопасность Курдистана и Ирака неоднократно подвергалась нападкам, и иракская территория не должна становиться площадкой для урегулирования конфликтов между другими странами. Совет заявил, что иракское правительство должно принять необходимые меры, подав жалобу в СБ ООН относительно нарушений суверенитета страны. Судебный совет также заявил, что просит парламент, коалиционные силы и международное сообщество занять серьезную позицию и положить конец нападениям.

Корпус стражей исламской революции (КСИР) Ирана взял на себя ответственность за нападение, которое произошло после полуночи в воскресенье, когда 12 баллистических ракет поразили Эрбиль, поразив жилой район и причинив серьезный ущерб домам.

Совет министров национальной безопасности Ирака провел в воскресенье заседание под председательством премьер-министра Мустафы аль-Каземи и заявил, что направил запрос на разъяснения по поводу атаки со стороны Ирана.

Министерство иностранных дел также сообщило, что посол Ирана в Багдаде был вызван и проинформирован о протесте иракского правительства в связи с инцидентом. **ПСКмедиа**

ДИПЛОМАТ

№ 10 (474) 9-15 Март 2022-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Барзани и спецпредставитель ООН обсудили политический кризис в Ираке

Президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани и специальный представитель Генерального секретаря ООН по Ираку (МООНСИ) Жанин Хеннис-Пласшерт 2 марта встретились в Эрбиле, чтобы обсудить политические события в Ираке.

Штаб-квартира Барзани заявила, что курдский лидер и посланник ООН рассмотрели "конституционные шаги" по формированию нового иракского правительства и способы выхода из политического тупика в стране.

"Во время встречи обсужда-

лись разногласия между Эрбилем и Багдадом, а также усилия по координации и совместной работе между региональным правительством и правительством Ирака", — говорится в пресс-релизе штаб-квартиры Барзани.

"Президент Масуд Барзани и специальный представитель Генерального секретаря ООН Жанин Хеннис-Пласшерт обсудили последние события, формирование правительства в Ираке, конструктивный диалог и роль ООН в достижении политического решения нынешнего тупика в Ираке. Также были обменены мнениями по региональным и международным вопросам", — написал в Twitter глава Департамента иностранных дел КРГ Сафин Дизайи. kurdistan.ru

Премьер-министр Ирака прибыл в Эрбиль

14 марта, на следующий день после ракетного удара Ирана по столице Курдистана, премьер-министр Ирака Мустафа аль-Казими прибыл в Эрбиль.

В поездке его сопровождают министр внутренних дел Осман Ганими, министр обороны Джумаа Анад и советник по национальной безопасности Касим аль-Араджи.

Премьер встретился со своим курдским коллегой Масруром Барзани и другими высокопоставленными чиновниками в Эрбиле и посетил места нанесения ударов иранских ракет во время атаки в ночь воскресенья.

Согласно заявлению курдских властей, в атаке было использовано 12 баллистических ракет, в результате чего один мирный житель был ранен и повреждены гражданские объекты.

Ответственный за нападение "Корпус стражей исламской революции" (КСИР) заявил, что его удары были нанесены по базам, принадлежащим Израилю. Курдистан отрицает наличие таких баз.

После встречи Казими в аэропорту Эрбиля премьер-министр Курдистана Масрур Барзани заявил, что он пол-

ностью согласен со своим иракским коллегой в том, что неоднократные нападения, направленные против суверенитета Ирака, должны прекратиться.

Премьер-министр Ирака также встретился с курдским лидером, главой "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масудом Барзани.

Во время встречи Казими охарактеризовал нападение как агрессию против Ирака. Стороны обменялись мнениями о последствиях нападения, подтвердив приверженность совместным усилиям по укреп-

лению стабильности в Курдистане и Ираке.

Ранее в воскресенье Генеральный секретарь Лиги арабских государств Ахмед Абул-Гейт осудил нападение на сто-

лицу Курдистана и заявил о "полной поддержке усилий Ирака по противодействию таким преступным действиям, направленным против стабильности и безопасности Ирака".

В отдельных заявлениях атаку осудили Германия, Египет, Иордания, Саудовская Аравия, Кувейт и Объединенные Арабские Эмираты (ОАЭ). kurdistan.ru

Премьер-министр о новом "убийстве чести" в Курдистане

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани осудил недавние новые случаи насилия в отношении женщин в Курдистане, заявив, что правительство наложит на виновных самое суровое наказание.

"Я глубоко обеспокоен недавним насилием в отношении женщин в Курдистане. Я повторяю то, что я сказал: в убийствах чести нет чести", — написал премьер-министр Барзани в официальном заявлении в среду, 23 февраля.

Ранее в тот же день члены семьи сообщили, что курдянка Шиньяр Хунар, подвергшаяся жестокому домашнему насилию, скончалась после того, как ее заживо сжег ее муж.

Премьер-министр Барзани сказал, что обсудил дело Шиньяр Хунар с министром внутренних дел Регионального правительства Курдистана (КРГ) и поблагодарил за оперативный арест подозреваемого. "Вы можете рассчитывать на мою полную поддержку", — сказал он.

С начала нового года в Курдистане в ходе так называемых "убийств чести" погибли 9 женщин.

"Это должно прекратиться. Мы все должны решительно осудить эти преступления и как правительство наложить на виновных самое суровое наказание", — сказал курдский лидер. "Я полон решимости защитить каждую женщину, девушку и ребенка от жестокого обращения".

"Я понимаю, что для реальных изменений нужен новый подход, который расширит наши нынешние меры защиты. Я буду настаивать на том, чтобы правозащитники строили содержательный диалог между гражданским обществом и религиозными и общественными лидерами; правительству [нужно] усилить поддержку оперативных служб реагирования, а судьям — возглавить судебную реформу".

Подчеркнув, что "это бедствие должно быть прекращено", премьер-министр Барзани завершил свое послание, заявив, что в ближайшем будущем он встретится с местными организаторами, чтобы понять, что еще можно сделать совместными усилиями. kurdistan.ru

Террористы ИГ убили трех бойцов СДС в сирийском Дейр-эз-Зоре

По меньшей мере трое бойцов возглавляемых курдами "Сирийских Демократических Сил" (СДС) были убиты в результате нападения "Исламского государства" (ИГ) в провинции Дейр-эз-Зор на северо-востоке Сирии. Сообщается, что боевики ИГ совершили нападение на полицейскую машину СДС на дороге между городами Хаджин и Аль-Бахра на востоке провинции.

По данным Сирийской правозащитной организации (SOHR), в результате атаки сразу погибли два бойца СДС, а третий скончался от полученных травм позже.

В Ираке и Сирии наблюдается всплеск террористической деятельности ИГ. По данным SOHR, с начала этого месяца в различных районах Сирии было совершено 10 атак. kurdistan.ru

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNIVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:
Ramiz Qərib

Xüsusi müxbir:
Tariyel Cəlil

Региональный корреспондент:
Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə
S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq
S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица
С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filiali

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500